



**Statsvetenskapliga institutionen
Centrum för Europastudier (CES)**

EUROPA VÄNTAR PÅ OSS

Bosniska etnonationalistiska partiers syn på den europeiska identiteten

Armin Šaković

Kandidatuppsats:	15 hp
Program:	Europaprogrammet
Nivå:	Grundnivå
Termin:	Höstterminen 2019
Handledare:	Kenneth Nyberg

Abstract

Kandidatuppsats:	15 hp
Program:	Europaprogrammet
Nivå:	Grundnivå
Termin:	Höstterminen 2019
Handledare:	Kenneth Nyberg
Antal Ord:	12283
Nyckelord:	Balkan, balkanism, Bosnien, diskurs, etnicitet, etnonationalism, Europa, identitet, identitetskonstruktioner, nation, nationalism, religion, Sydösteuropa

Europe is waiting for us is a discourse based text analysis of three Bosnian political parties. These three parties are the biggest ethnonationalist parties in the country, and each represents one of the three ethnicities; HDZ BiH for the Croats, SDA for the Bosniaks and SNSD for the Serbs. The material used in the study are official party documents, where the main focus is analyzing what constitutes Europe for these parties and also what makes the own party and implicitly their own ethnic group a part of Europe thus making them "European", "Western" or "Civilized".

The study shows that HDZ BiH views civilisation as something religious and uses the Croat nation's Catholicism as the main argument. SDA maintains how the rule of law must be followed and how Bosniaks respect these laws, thus making them "Western". SNSD argues that the party's social democratic profile is per definition "humanistic" and because of their social democracy they are a part of a "European civilizational heritage". Finally it is stated that each party has internalized various degrees of animosity towards the other ethnicities and a resentment for everything that can be deemed as "Balkan qualities".

Key words: Balkan, balkanism, discourse, ethnicity, ethnonationalism, Europe, identity, identity constructions, nation, nationalism, religion, Southeast Europe

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Teoretiska utgångspunkter	3
3. Metod & material	5
3.1. Metod	5
3.2. Material	6
4. Syfte & frågeställningar	8
4.1. Syfte	8
4.2. Frågeställningar	8
5. Bakgrund & forskningsläge	9
5.1. Bosniakerna - Den nyfunna identiteten	9
5.2. Kroaterna - Det katolska folket	12
5.3. Serberna - Det ständiga underläget	15
5.4. Landet med de fem presidenterna	18
6. Europa väntar på oss	22
6.1. HDZ BiH	22
6.2. SDA	24
6.3. SNSD	28
7. Balkanskt beteende eller europeisk politik?	33
Käll- & litteraturförteckning.....	39

It is always possible to bind together a considerable number of people in love, so long as there are other people left over to receive the manifestations of their aggressiveness. I once discussed the phenomenon that it is precisely communities with adjoining territories, and related to each other in other ways as well, who are engaged in constant feuds and in ridiculing each other—Germans and South Germans, the English and the Scotch, and so on. I gave this phenomenon the name of 'the narcissism of minor differences', a name which does not do much to explain it. We can now see that it is a convenient and relatively harmless satisfaction of the inclination to aggression, by means of which cohesion between the members of the community is made easier.

- Sigmund Freud, *Civilization and its Discontents*, 1930.

Förkortningar & uttal

Förkortningar

EU - *Europeiska Unionen*. Ekonomisk och politisk union i Europa.

FBiH - *Federacija Bosne i Hercegovina* (Federationen av Bosnien och Hercegovina). Autonom bosniak- och kroatdominerad entitet i Bosnien och Hercegovina).

HDZ - *Hrvatska Državna Zajednica* (Kroatiska demokratiska unionen). Kroatnationalistiskt parti i Kroatien.

HDZ BiH - *Hrvatska Državna Zajednica Bosne i Hercegovine* (Kroatiska demokratiska unionen Bosnien och Hercegovina). Kroatnationalistiskt parti, HDZ:s systerparti i Bosnien.

ICTY - *International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*. Krigsförbrytartribunal för 1990-talets krig i Jugoslavien. Belägen i Haag, Nederländerna.

NATO - *North Atlantic Treaty Organization*. Militär försvarsorganisation.

SDA - *Stranke Demokratske Akcije* (Partiet för demokratisk aktion). Bosniaknationalistiskt parti.

SDS - *Srpska Demokratska Stranka* (Serbiska demokratiska partiet). Serbnationalistiskt parti.

RS - *Republika Srpska* (Den serbiska republiken). Autonom serbdominerad entitet i Bosnien och Hercegovina.

SNSD - *Savez Nezavisnih Socijaldemokrata* (Självständiga socialdemokraters allians). Serbnationalistiskt parti med socialdemokratiska undertoner.

Uttal¹

Č - Hårt tsch-ljud. Som i ”**match**”.

Ć - Mjukt tsch-ljud, som i det ryska namnet ”**Tj**echov”.

Đ - Hårt dj-ljud, som i engelskans ”**g**eneral”.

Đž - Mjukt dj-ljud. Som i engelskans ”**j**ob”.

Š - Sch-ljud. Som i ”**dus**ch”.

Ž - Zsj-ljud. Som i det franska namnet ”**J**ean”.

¹ Författarna refereras så som de själva har benämnt sig i litteraturen. Det hänvisas till ”Anzulovic” och inte ”Anzulović”, även om det senare är det språkligt korrekta. De finns dock de som har benämnt sig själva i litteraturen med de korrekta diakritiska tecknen, så som ”Mujanović” och inte ”Mujanovic”.

1. Inledning

Ända sedan det socialistiska Jugoslaviens kollaps i början av 1990-talet och de efterföljande självständiga staternas demokratisering och införande av flerpartisystem, så har etnonationalistiska partier spelat en stor roll på den regionala politiska scenen.² Den här politiska trenden startades i Sydösteuropa nästan två decennier innan det västeuropeiska uppsvinget för populistiska och nationalistiska partier. Nationalismens expansion gäller speciellt Bosnien och Hercegovina, där landets tre största folkgruppers (bosniakerna, kroaterna och serberna) intressen representeras av tre olika partier (SDA, HDZ BiH och SNSD).³ De tre partierna är indirekt galjonsfigurer och exemplifieringar av de respektive folkgrupperna. Dock så har de tre partierna en gemensam nämnare; viljan att närma sig och anpassa sig till den så kallade *euro-atlantiska integrationen* (medlemskap i EU och NATO).⁴ Med ett medlemskap i organisationerna, så blir landet även en del av Europa och dess invånare européer. Tesen är att partierna upphöjer den egna folkgruppen till att vara ”européer” gentemot de andra folkgrupperna.

Kampen om att bli en del av ”Europa” och därmed ”européer” har varit en lång och utdragen process som har präglat landets politiska utveckling. Målet med den egna folkgruppens inlemmande i ”Europa” grundar sig på föreställningar om hur det västerländska exemplifieras att vara demokratiskt och civiliserat (den ”europeiska identiteten”), i jämförelse med den uppfattning som benämner Sydösteuropa som bakåtsträvande, primitivt och sekteristiskt. Sydösteuropa, eller ”Balkan”, har ansetts av utomstående aktörer, men även av regionens egna invånare, som en slags antites till alla de positiva egenskaper som kännetecknar den ”europeiska västerländska civilisationen”.⁵

Den negativa bilden som existerar om det reaktionära ”Balkan” i Västeuropa, kan återfinnas i en intervju i *The Economist* från november 2019 av Emmanuel Macron där en fråga som rörde Bosniens potentiella EU-medlemskap ställdes. I intervjun benämnde Macron Bosnien som en ”tickande tidsbomb” på grund av dess ”återvändande jihadister” och avfärdade därmed landets potentiella EU-medlemskap. Macrons uttalande har i den efterföljande diskussionen påpekats som

² Hajdari, Una & Colborne Michael (2018). ”Why Ethnic Nationalism Still Rules Bosnia, and Why It Could Get Worse”. *The Nation*, 2018-10-12. Hämtad: 2020-01-06.

³ Zuvella, Maja & Sito-Sucic, Daria (2018). ”Nationalists win in Bosnia, including Serb who opposes 'impossible state'”. *Reuters*, 2018-10-08. Hämtad: 2020-01-06.

⁴ Sarajevo Times (2019). ”BiH’s Parliamentary Speaker says Bosnia expects Proper Promotion during Croatia’s Presidency of the EU”. *Sarajevo Times*, 2020-01-03. Hämtad: 2020-01-06.

⁵ Todorova, Maria (2009). *Imagining the Balkans*. New York: Oxford University Press, s. 3, 184-185.

antimuslimskt och antibosniskt.⁶ Vissa debattörer har även poängterat en viss dubbelmoral i uttalandet i referens till Frankrikes inrikespolitiska situation med fanatisk islamism och terrordåd.⁷

Viljan till bli ”européisk”, som ett EU och NATO-medlemskap implicit bidrar till, grundar sig på de praktiska ekonomiska, politiska och militära fördelarna med medlemskapen. En annan faktor till att ansluta sig till sagda organisationer är att den egna självbilden stärks då man har gått från att vara den ”primitive och ociviliserade balkanen”, till att vara den ”kulturelle och civiliserade europén”.⁸ Ambitionen av att bli en del av ett Europa som har benämnts som egalitärt, frihetligt och har sin grund i konsensuskulturen, kan tyckas stå i kontrast till den bosniska dagspolitiken. Den realpolitik som har förts i landet sedan krigsslutet har präglats av dogmatisk etnonationalism, chauvinism och låg tolerans mellan de olika folkgrupperna.⁹ Kontrasten mellan att rättfärdiga den egna folkgruppens ”européiska dygder”, samt hur den faktiska dynamiken och relationen mellan de olika folkgrupperna är, lämpar sig för en studie som ska utröna hur partierna egentligen ser på konstruktionerna ”Europa”, ”Väst” och ”civilisation”. En annan faktor som skall undersökas är hur partierna rättfärdigar den egna folkgruppens plats inom nämnda konstruktioner och därmed blir en del av den ”västerländska européiska civilisationen”.

⁶ Al Jazeera (2019). ”French president calls Bosnia a ‘ticking time-bomb’”. *Al Jazeera*, 2019-11-08. Hämtad: 2020-01-06. Li, Darryl (2019). ”Macron’s ‘Time-Bomb’ Remark Betrays Wider Anti-Muslim Prejudice”. *Balkan Insight*, 2019-11-12. Hämtad: 2020-01-06.

⁷ Tanner, Marcus (2019). ”France is the ‘Ticking Time Bomb’, Not Bosnia”. *Balkan Insight*, 2019-11-11. Hämtad: 2020-01-06.

⁸ Brljavac, Bedrudin (2012). ”Bosnia and Herzegovina and Europeanization: between ethnic-national and European identities”. *Open Democracy*, 2012-04-25. Hämtad: 2020-01-06.

⁹ Harris, Chris (2018). ”Bosnia at rock bottom as election highlights ‘corruption, vote-buying and a national brain drain’”. *Euronews*, 2018-10-06. Hämtad: 2020-01-06.

2. Teoretiska utgångspunkter

Den teori som används för att förklara de olika partiernas vilja till att rättfärdiga sig som en del av Europa, samt upphöja sig över de andra folkgrupperna, är den om *balkanism*. Teorin utvecklades av den bulgariska akademikern Maria Todorova i hennes verk *Imagining the Balkans*, första gången utgiven 1997. Begreppet balkanism (en anspelning på Edward Saids *orientalism*) grundar sig på att det existerar en negativ bild av den delen av Sydösteuropa som kallas för ”Balkan”.¹⁰ Todorova menar att den negativa bilden om Sydösteuropa har framställts av utomstående aktörer (dels på grund av fördomar, men även händelser i regionen) under flera hundra år, med sitt avstamp i det Osmanska rikets styre i regionen. ”Balkan” är alltså något främmande för Europa med dess flera hundra år långa koppling till det muslimska och ”österländska” Osmanska riket.¹¹ De utomstående aktörernas benämningar och nidbilder av ”Balkan” skildrar ett samhälle som är primitivt, barbariskt, sekteristiskt.¹² Balkanismteorin är en diskursiv teori som har sitt fokus på de föreställningar som existerar om Sydösteuropa; att Balkan är en antites till Europa.¹³

Principen och uppfattningen om att Europa är civiliserat och allt utanför området är dess antites kan spåras tillbaka de antika grekernas användning av ordet ”barbar”. Ordet användes för att beskriva de som inte talade grekiska, och därmed var antitesen till grekernas ”dygder” (demokratiska, civiliserade och kulturella).¹⁴

Den aspekt av balkanismteorin som läggs fram av Todorova, och som anses adekvat för studien, är den om hur invånarna i Sydösteuropa har uppfattat och förstår nidbilderna om regionen, och därmed även har internaliserat dem.¹⁵ Alltså innebär det att regionens invånare förstår de negativa konnotationerna som ”Balkan” innehar, och därmed vill distansera sig från ”Balkan”. I och med att ”Balkan” uppfattas och benämns som något negativt, så är uppfattningen och stereotypen att Europa är den positiva motpolen som speglar all den negativa utveckling som sker på ”Balkan”. Invånarna vill alltså bli en del av Europa.¹⁶

Grundtanken med att koppla teorin om vad som kan benämnas som ett balkanskt självhat till uppsatsen, är att dels undersöka om de tre etnonationalistiska partierna har internaliserat en slags negativ syn av hemlandet (Bosnien och Hercegovina, Kroatien, Serbien eller regionen överlag) och

¹⁰ Said, Edward (2004). *Orientalism*. Stockholm: Ordfront.

¹¹ Todorova (2009), s. 186-187.

¹² Ibid (2009), s. 3.

¹³ Todorova (2009), s. 3-7.

¹⁴ *Nationalencyklopedin*. ”Barbar”. Hämtad: 03-01-2020.

¹⁵ Ibid, s. 57-58.

¹⁶ Ibid, s. 42-44, 53-54.

därmed anammat en positiv syn mot Europa och även den Europeiska Unionen (EU). Med internaliseringen av den negativa bilden om "Balkan" om anammandet av Europa så är tesen sådan att de tre folkgrupperna (bosniakerna, kroaterna och serberna) aktivt försöker inlemma sig själva i Europa och därmed upphöja den egna folkgruppen gentemot de andra folkgrupperna. Det balkanska självhatet samt att den egna folkgruppen anser sig själv vara mer "europeisk" än de andra folkgrupperna är alltså huvudteorierna som undersöks och analyseras i studien.

Tesen kring att det enskilda partiet försöker upphöja den egna folkgruppen utöver de andra två folkgrupperna utgör en fundamental del i studien där de "små skillnadernas narcissism" är en väsentlig del för att kunna förstå vilka rättfärdiganden (vad är det som skiljer den egna folkgruppen från de andra men även kopplar dem till Europa) som ligger till grund för att just den egna folkgruppen är del av Europa. Upphöjandet och rättfärdigandet av den egna folkgruppen utgör den del av balkanismteorin (att den egna folkgruppen är "europeisk" medan de andra är "balkanska") som även anses vara adekvat för de givna frågeställningarna samt syftet.

Upphöjandet beror alltså på att ingen vill vara en del av "Balkan", och vill ej förknippas med de negativa stereotyper som regionen har. För att dock kunna hävda att den egna folkgruppen är en del av "Europa", "Väst" eller "civilisationen" så är det även nödvändigt att kunna trycka ner grannfolkgrupperna och beteckna de folkgrupperna (både explicit och implicit) som "balkanska", "primitiva" eller "omoderna" för att framhäva den egna folkgruppens "europeiskhet".

3. Metod & material

3.1. Metod

Valet av balkanismteorin influerar vilken typ av textanalys som används för studien. Då balkanismteorin är diskursiv i sin natur så nyttjas en diskursbaserad textanalys som riktar in sig på identitetskonstruktioner. Identitetskonstruktioner är ett slags sammanvävande av den egna aktörens självbild och utomstående aktörers bild av sagd aktör. Alltså är syntetiseringen av egna och andra föreställningar och uppfattningar det som bidrar till att skapa identitetskonstruktioner och därmed identiteter. Ett exempel kan vara hur en aktör kan uppfatta sig själv som akademiker samt uppfattas som akademiker av andra aktörer. "Akademiker" är dock uppfattningen av en identitet och därmed inte något som är "givet" av naturen (inte materiellt baserat). Aktören blir en del av identitetskonstruktionen som grundar sig på olika förutfattade föreställningar och uppfattningar med hjälp av normer som kännetecknar sagd identitetskonstruktion.¹⁷

I studien så nyttjas termen "identitetskonstruktion" för att belysa partiernas uppfattningar och föreställningar som ligger till grund för de centrala begreppen "Europa", "Väst" och "civilisation". Då begreppen är föremål för ett eget partis (och indirekt den representerade folkgruppens) självbild så nyttjas detta metodverktyg för att undersöka de faktorer som ligger till grund för argumenten som förs fram av partierna och som rättfärdigar den egna folkgruppens plats inom begreppen.

Diskursanalysen används för att utröna vilka identitetskonstruktioner som ligger till grund för partiernas rättfärdiganden av att just det egna partiet (och då även den egna folkgruppen) är en del av Europa och den europeiska identiteten.¹⁸ För att framställa partiernas identitetskonstruktion via den nämnda diskursbaserade textanalysen så utröns de förklaringar och rättfärdiganden som partierna ger i sina partidokument för att sedan kunna sammanställa en enhetlig bild av vad "Europa", "Väst" och "Civilisation" är för de tre partierna.¹⁹ Detta innebär alltså att de förklaringar och rättfärdiganden som ges av partierna, används för att konstruera den överhängande bilden partierna har för de olika begreppen, samt skall även partiernas argument till varför de (implicit den egna folkgruppen) passar in i begreppen att användas för att framställa partiernas identitetskonstruktioner om de centrala begreppen.

Då materialet för uppsatsen är etnonationalistiska partiers partidokument och de

¹⁷ Bergström, Göran & Boréus (red.) (2012). *Textens makt och mening: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur, s. 380.

¹⁸ Ibid s. 387.

¹⁹ Ibid, s. 367.

rättfärdiganden av den egna folkgruppens koppling till Europa som analyseras, så är även diskursanalysens komponent om att utröna maktrelationer särskilt adekvat att använda.

Maktrelationerna i studien kännetecknas av när en viss aktör (partierna) har makten över tanken (idékonstruktionerna om identiteten). De olika partierna utövar alltså makten att kunna uttrycka vad Europa och europeisk identitet är, samt makten att kunna rättfärdiga hur den egna folkgruppen passar in i identitetskonstruktionerna. Makten över identitetskonstruktionerna benämns som *maktens tredje dimension*.²⁰

Att andra textanalyser så som ideologianalysen eller begreppsanalysen inte används för studien är att de här två typerna av textanalys inte skulle kunna ge de tillfredställande resultat som krävs för att svara på de givna frågeställningarna; det vill säga vilka föreställningar och normer som återspeglas i partidokumentet kring Europa. Då det gäller att utröna olika identitetskonstruktioner som grundar sig på teorin om balkanism och vilka sammanställda föreställningar som bildar de egna identitetskonstruktionerna, samt hur identitetskonstruktionerna konstituerar att den egna folkgruppen är en del av den europeiska identiteten (som kännetecknas av begreppen ”Europa”, ”Väst” och ”Civilisation”), så är diskursanalysen det ”givna valet”.

3.2. Material

Det material som används i studien är diverse partidokument från det bosniakiska SDA (Stranka Demokratske Akcije, *Partiet för demokratisk aktion*), det kroatiska HDZ BiH (Hrvatska Demokratska Zajednica Bosne i Hercegovine, *Kroatiska demokratiska unionen i Bosnien och Hercegovina*) och det serbiska SNSD (Savez Nezavisnih Socijaldemokrata, *Alliansen av oberoende socialdemokrater*).²¹ De bosniska förkortningarna används härnäst för enkelhetens skull. Anledningen till att de tre partierna analyseras är att de är de största (enligt det senaste valet 2018) etnonationalistiska partierna för respektive folkgrupp.²² Det är just den makten, det stora allmänna stödet som partierna åtnjuter samt deras politiska och etniska profiler, som utgör avgränsningen till studien.

De specifika partidokumentet som analyseras är partiprogrammen och ”programdeklarationerna” för respektive parti. Programdeklarationer är mer övergripande typer av partipolitiska dokument som förklarar den generella filosofin, riktlinjerna, ideologin och långsiktiga

²⁰ Ibid, s. 400.

²¹ Även om SNSD benämner sig självt som socialdemokratiskt, så för det en uttalat serbnationalistisk politik (Resic 2018, s. 375).

²² Zuvella, Maja & Sito-Sucic, Daria (2018). ”Nationalists win in Bosnia, including Serb who opposes 'impossible state'”. *Reuters*, 2018-10-08. Hämtad: 2020-01-05.

målen för det specifika partiet. Partiprogrammen kan vara av större omfattning på cirka 20-60 sidor, medan programdeklarationerna oftast är av det tunnare slaget på cirka 5-15 sidor.

De två typerna av dokument är varierande i sin användning då inte varje parti väljer att skapa eller skriva ner programdeklarationer eller partiprogram. Från HDZ BiH och SNSD finns både partiprogrammet och programdeklarationen (benämns enligt SNSD som ”principprogram”) och från SDA finns bara partiprogrammet att hämta. De partipolitiska dokumenten utvecklades och publicerades under HDZ BiH:s trettionde partikongress 2019 i Mostar, SDA:s sjunde partikongress 2019 i Sarajevo och SNSD:s sjätte partikongress 2019 i Laktaši. Varje partipolitiskt dokument har hämtats från respektive partis officiella hemsida i september 2019.

De partipolitiska dokumenten är officiellt sett skrivna på tre ”språk”; bosniska för SDA, kroatiska för HDZ BiH och serbiska för SNSD, samt två alfabet; latinska (HDZ BiH och SDA) och kyrilliska (SNSD). De språkliga skillnaderna är dock inget större problem då skillnaderna mellan ”språken” är på dialektal nivå, vilket författaren har goda kunskaper inom.²³

²³ För en grundlig förklaring och kartläggning av de dialektala språkvarianterna rekommenderas: Bugarski, Ranko (2012). ”Language, identity and border in the former Serbo-Croatian area”. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 33(3): s. 219-235.

4. Syfte & frågeställningar

4.1. Syfte

Studien görs för att utröna om HDZ BiH, SDA och SNSD använder sig av olika rättfärdiganden om respektive folkgrupps koppling till Europa (kännetecknat med hjälp av identitetskonstruktionerna ”Europa”, ”Civilisation” och ”Väst”) för att stärka och upphöja den egna folkgruppen gentemot de andra folkgrupperna och därmed implicit hävda att de andra folkgrupperna antitesen till identitetskonstruktionerna.

4.2. Frågeställningar

Frågeställning 1: *Vad kännetecknar identitetskonstruktionerna enligt partierna?*

Frågeställning 2: *Hur rättfärdigas den egna folkgruppens plats inom identitetskonstruktionerna enligt partierna?*

5. Bakgrund & forskningsläge

Valet att kombinera bakgrunden med forskningsläget motiveras med att det krävs en bakgrundsförståelse om Bosnien och Hercegovinas (hädanefter benämnt som Bosnien) tre största folkgruppers nationalistiska ideologier samt den allmänna politiska situationen.

Bakgrundsförståelsen stärks även med den forskning som har gjorts inom de olika folkgruppernas kopplingar till den europeiska identiteten. De två avsnitten är alltså sammanvävda med varandra för att öka förståelsen, dels för den kontext som forskningsproblemet placeras in i, samt den övergripande information som krävs för en så mångfacetterad och stundtals komplex situation som politiken i Bosnien medför, för den läsare som inte är insatt i ämnet.

5.1. Bosniakerna - Den nyfunna identiteten

Det som skiljer begreppet ”bosniak” från ”bosnier” är dess religiösa associering. Termen bosnier har generellt ansetts vara religiöst obunden och bosniak har i modern tid knutits till de bosniska muslimerna. Den bosniakiska nationella identiteten är i jämförelse med dess kroatiska och serbiska motsvarigheter en relativt ny nationell identitet.

Under andra hälften av 1800-talet benämnde sig både kroater och bosniska muslimer i Bosnien, som bosniaker. Idén om *bosniakism* (bošnjaštvo) var för sin tid en någorlunda egalitär identitetsbenämning om att alla de som levde innanför Bosniens gränser, oavsett religion, var bosniaker och att de pratade bosniska.²⁴ Den gemensamt delade nationella identiteten utvecklades främst av den bosniska franciskanorden med Franjo Jukić och Anton Knežević som de största förespråkarna av idén. Knežević argumenterade för att styrkan med bosniakismen låg i dess mångfald, som utgjordes av katoliker, muslimer och ortodoxa. Kulturhistorikern Ivan Lovrenović menar att idén om bosniakism utvecklades ur en gemensam regional bosnisk historia som de olika religiösa grupperingarna deltog i och därmed hade enklare till att relatera samt knyta an med varandra, än till exempel deras religionsfränder i grannländerna.²⁵

Rötterna till den moderna bosnisk-muslimska identiteten återfinns i det osmanska rikets styre över landet där de som valde att konvertera till islam åtnjöt större förmåner än de katolska och ortodoxa invånarna. Konversionen ledde till en klassuppdelning som grundade sig på den religiösa tillhörigheten. Muslimerna tillhörde de övre klasserna, medan de kristna undersåtarna tillhörde de lägre. Det skall dock tilläggas att det självfallet existerade undantag från regeln, där det fanns

²⁴ Hoare, Marko Attila (2007). *The History of Bosnia: From the Middle Ages to the Present Day*. London: SAQI, s. 59.

²⁵ Ibid, s. 60.

muslimer av lägre status och kristna av högre. Den religiöst baserade klasshegemonin utövades dock i störst utsträckning av muslimerna.²⁶ Klasshegemonin med dess förmåner och kontakter med den muslimska osmanska statsmakten innebar även att muslimerna var den mest urbaniserade folkgruppen i landet. Den bosnisk-muslimska identiteten är alltså dels i sin grund ett religiöst uttryck för en urban kulturell identitet.²⁷

I modern tid har den tidigare diskuterade termen bosniak kommit att förändras till att uteslutande innebära bosnisk muslim. Den aktör som kan framhållas som den drivande faktorn för betydelseförändringen är det bosniakiska nationalistpartiet SDA. Under ledningen av SDA:s första partiledare Alija Izetbegović samlades *Council of the Congress for Bosniak Intellectuals* som 1993 röstade igenom att begreppet ”bosniak” uteslutande skulle innebära bosnisk muslim.²⁸

Bosnienhistorikern John Donia argumenterar att begreppsförändringen alierade både serberna och kroaterna från begreppets klassiska benämning som en gemensam identitetsmarkör för alla landets invånare.²⁹ Marko Attila Hoare argumenterar att med begreppsändringen befäste de bosniska muslimerna sitt nationella medvetande genom att övergå från att benämna sig som en religiös gruppering (bosniska muslimer) till en specifik bosniakisk nation. Hoare påpekar även att paradoxalt nog så befästes den religiösa samhörigheten mer, när den gamla religiösa benämningen övergavs.³⁰ Den moderna bosniakiska identiteten och dess nationalism har alltså sin grund i islam.

På grund av krigsperioden 1992-1995 så flydde ett stort antal bosniaker landet. Krigsemigrationen har påverkat den politiska inriktningen hos bosniakerna, som innan kriget betraktades som sekulariserade och moderna. I och med den stora krigsutvandringen flydde alltså majoriteten av den sekulära delen av den bosniakiska befolkningen. Lundahistorikern Sanimir Resic menar att utvandringen samt krigets illdåd har bidragit till en ”återislamisering” (en referens till tiden under det osmanska styret där muslimerna härskade i klasshegemonin) av bosniakerna som blev kvar i landet. Resic menar alltså att det är bosniakernas återupptäckande av islam som förklarar SDA:s stora stöd bland bosniakerna.³¹

I och med att den bosniakiska nationella identiteten i jämförelse med den serbiska och

²⁶ Den nära koppling som de bosniska muslimerna hade med den osmanska övermakten, har lett till nedsättande epitetet som bland annat benämner de moderna bosniakerna som ”turkar” (Hemon, 2019, oktober 15).

²⁷ Hoare (2007), s. 45.

²⁸ Ibid, s. 381-382. Alija Izetbegović för övrigt fadern till SDA:s nuvarande partiledare Bakir Izetbegović (Resic 2018, s. 375).

²⁹ Donia, Robert J (2000). ”The new Bosniak history”. *Nationalities Papers*; 28(2): 351-358, s. 351.

³⁰ Hoare (2007), s. 382.

³¹ Resic, Sanimir (2018). *Jugoslaviens undergång: Kriget, freden, framtiden 1991-2017*. Lund: Historiska Media, s. 383.

kroatiska nationella identiteten är nyare och inte lika utvecklad, så har det postulerats från företrädare för den kroatiska och serbiska nationalismen att bosniakerna egentligen är ”islamiserade kroater” eller ”islamiserade serber”.³² Påståendena har upprepats under flera decennier och har även förstärkts efter det socialistiska Jugoslaviens sammanfall på 1990-talet.³³

En studie som utforskar bosniakernas återupptäckande av islam är *The Bosniaks: Failing Role Models for Muslim Europeans* av den Sarajevobaserade forskaren Adisa Busuladžić. Busuladžić menar att den religiösa pånyttfödelsen hämmar bosniakernas möjligheter att identitärt och politiskt kunna inlemma sig i ett större europeiskt ramverk.³⁴

Busuladžić argumenterar att bosniakerna är ett europeiskt folkslag som historiskt sett har blivit förnekade rätten till nationellt självbestämmande. Bosniakerna har inte haft möjligheten att artikulera och precisera den egna nationella identiteten likt serberna eller kroaterna. Nekandet av möjligheter har i modern tid utgjorts av Daytonavtalets³⁵ intrikata utformning och definierande av landets politiska systemet, som har resulterat i politisk handlingsförlamning. På grund av Bosniens politiska systems komplexitet och dagspolitikens bristfällighet förlitar sig Bosnien alltmer som stat till ekonomiskt prominenta aktörer så som EU och Gulfstaterna. Tilliten och beroendeförhållandet resulterar i att Bosnien anses som ett ”semi-protektorat” inom det internationella samfundet, enligt Busuladžić.³⁶

På grund av Bosniens undermåliga politiska system samt den beroendeställning landet är i, har bosniakerna blivit ”berövade” av en tydlig bild av sin nationella historia och framtid. Berövandet av den nationella historien och framtiden resulterar med den ”kaotiska, förvirrande och allmänna inkonsekventa politiska kulturen” i landet. Landets politiska situation och bosniakernas apati inför systemet bidrar till folkgruppens ökade islamisering och radikalisering. Busuladžić menar att återupptäckandet av islam alierar då Europas äldsta muslimska folkgrupp från kontinenten, som anses av bosniakerna vara präglad av islamofobi. Busuladžić poängterar även att med alieringen från Europa, så har bosniakerna misslyckats att använda folkgruppens långa historia som ett verktyg för att ”europeisera” sig själva.³⁷

³² Under andra världskriget argumenterade den kroatiska fasciststaten att de bosniska muslimerna var ”den kroatiska nationens blomma”. På så sätt inlemmade de bosniakerna i den kroatiska folkgruppen (Resic 2006, s. 221).

³³ Sancaktar, Caner (2012). ”Historical Construction and Development of Bosniak Nation”. *Alternatives: Turkish Journal Of International Relations*; 11(1): s. 10.

³⁴ Busuladžić, Adisa (2010). ”The Bosniaks: Failing Role Models for Muslim Europeans”. *International Journal of Euro-Mediterranean studies* 3(2): 211.

³⁵ Se kapitel 5.4.

³⁶ Ibid, s. 218.

³⁷ Ibid, s. 219-220.

En antropologisk studie som med inriktning på Bosniens muslimer (termen ”bosniak” undviks i studien) är *Bosnian Muslims and the Idea of a “European Islam” in Post-War Sarajevo* av Jana Jevtić. Studien baserades utifrån intervjuer med flera bosnisk-muslimska företrädare angående islams relation med Europa.³⁸

Jevtić argumenterar att de bosniska-muslimerna agerar som en splittrad grupp och kan därmed inte räknas som en homogen folkgrupp. Splittringen beror på uppfattningen om vem som är del av den egna muslimska fraktionen, och vem som är *den andre* i sammanhanget. Den andre är inte en aktör från den kroatiska eller serbiska folkgruppen, utan en bosnisk-muslimsk aktör som inte tillhör den specifika muslimska fraktionen.³⁹

Utifrån de resultat Jevtić framställer så argumenteras det att de bosniska muslimerna har lika stora svårigheter att definiera sin nationella identitet som resterande Europas muslimer. Jevtić menar att de bosniska muslimernas svårigheter beror på att de ”bor i en stat som påstår sig vara sekulär, men vars samhälle fortfarande präglas av kristna värderingar”.⁴⁰ Bosniens muslimer har alltså en prekär relation med det egna landet och Europa. Den prekära situationen uppstår i att de bosniska muslimerna har svårt att kunna relatera och anknyta till lokalsamhället (Bosnien), men delar vissa likheter med resten av Europas muslimer. Det skulle kunna hävdas att de bosniska muslimerna då enligt Jevtićs studie har enklare att förknippas med resten av Europa, men svårare med hemlandet. Bosniakerna (i dess moderna benämning) är i dagsläget Bosniens största folkgrupp och utgör 50,1% av befolkningen.⁴¹

5.2. Kroaterna - Det katolska folket

Idén om bosniakism som utvecklades av den bosniska franciskanorden fick aldrig det genomslag som den moderna kroatiska nationalismen åtnjuter, som artikulerades av Josip Juraj Strossmayer och Ante Starčević. De två männens idé om att de bosniska katolikerna var en del av den kroatiska nationen (en idé om att ena alla kroater), samt chauvinistiska åsikter om serberna, förstärktes med det katolska Österrike-Ungerns övertagande av Bosnien under 1800-talets andra hälft.⁴²

Ett exempel på idén om att ena alla kroaterna var det om ett Storkroatien. Enighetstesens exemplifieras med fasciststaten NDH (*Nezavisna Država Hrvatska*, Självständiga staten Kroatien)

³⁸ Jevtić, Jana (2017). ”Bosnian Muslims and the Idea of a ”European Islam” in Post-War Sarajevo”. *Journal of Muslims in Europe* 6(1): s. 52.

³⁹ Ibid, s. 74.

⁴⁰ Ibid, s. 75.

⁴¹ Central Census Bureau of Bosnia and Herzegovina (2015). *Census 2013 in Bosnia and Herzegovina*. Hämtad: 2019-11-10.

⁴² Hoare (2007), s. 60-61.

under andra världskriget, vars vision var ett etniskt rent Storkroatien.⁴³ NDH utgjorde dagens Kroatien och Bosnien, samt delar av västra Serbien.⁴⁴ En framtida upprepning av enighetstanken om ett Storkroatien var den kroatiska utbrytarstaten som uppstod i Bosnien under krigsåren på 1990-talet.⁴⁵

Den kroatiska politiker och nationalist som har haft störst inverkan i modern tid är Franjo Tuđman, som var Kroatiens första president samt den förste partiledaren för det kroatnationalistiska HDZ (*Hrvatska Državna Zajednica*, Kroatiska demokratiska unionen).⁴⁶ Partiet skulle med tiden även få ett systerparti i Bosnien; HDZ BiH.⁴⁷ Den tidigare nämnda kroatiska utbrytarstaten i Bosnien styrdes av HDZ BiH:s ledning. HDZ (alltså partiet i Kroatien) förde under 1990-talet en aggressiv politik mot Kroatiens serbiska minoritet, vilket även resulterade i minoritetens avsevärda minskning, och de kroatiska serbernas emigration till Bosnien och Serbien.⁴⁸

HDZ BiH konstituerades i början av sin existens av den tidigare nämnda bosniska franciskanorden. Den katolska orden skulle stegvis alieneras och uteslutas av partiet på grund av munkarnas liberala tradition och positiva relation till bosniakerna och serberna. HDZ BiH:s utrensning av franciskanerna har benämnts av Hoare som en kamp mellan *bosniska kroater* (franciskanorden) och *anti-bosniska kroater* (HDZ BiH).⁴⁹

En tankeväckande studie som har gjorts angående kroaternas självbild och koppling till Europa är Nick Ceh och Jeff Harders intervjuer med kroatiska studenter under krigsperioden 1992-1993 i Kroatien.⁵⁰ Ceh och Harder argumenterar att kroaterna i stor utsträckning relaterar till sin ”kroatiskhet” med hjälp av olika mytbildningar: ”Ultimately, the definition of being Croatian is constructed out of what they are *not* as much as whom they imagine themselves to be”.⁵¹ En viktig faktor som bidrar till mytbildningen är kroaternas katolska tro. Den katolska faktorn är dock tvådelad i sin betydelse och tillämpning. En av faktorns beståndsdelar är att kroaterna kan hävda

⁴³ Resic, Sanimir (2006). *Balkans historia: Jugoslaviens uppgång och fall*. Lund: Historiska Media, s. 214-215.

⁴⁴ Glenny, Misha (2012). *The Balkans 1804-2012: Nationalism, War and the Great Powers*. London: Granta, s. 485.

⁴⁵ Resic (2018), s. 71.

⁴⁶ Resic (2018), s. 181-182.

⁴⁷ Glenny (2012), s. 687.

⁴⁸ Resic (2018), s. 144-145

⁴⁹ Hoare (2007), s. 385-387.

⁵⁰ Ceh, Nick & Harder, Jeff (2004). ”Imagining the Croatian Nation”. *East European Quarterly* 34(4): s. 409.

⁵¹ Ibid, s. 416.

deras ”civilisering” och ”kulturella” överlägsenhet till serberna, vilka är ortodoxa och därmed motsatsen till kroaternas egenskaper. Serberna blir de ”ociviliserade” och ”ickekulturella”.⁵²

Den andra beståndsdel i anknytandet till den katolska tron är att kroaterna kan påpeka hur katolicismen är en västeuropeisk tro. Argumentet om att det är en västeuropeisk tro bygger på det historiska faktum att Kroatien under längre tid var en del av det katolska Österrike-Ungern (medan resten av regionen var en del av det ”österländska” muslimska osmanska riket), enligt Ceh och Hardes rön. Det österländska (islam, ortodoxin och serberna) blir antitesen till de kroatiska, katolska och europeiska ”egenskaperna” och därmed främmande.⁵³

Det problematiska med studien är att den utfördes under den turbulenta krigsperioden, då extremchauvinism och nationalistiskt vurmande var status quo i regionen. Dock skall det påpekas att de faktorer som studien hävdar är de huvudsakliga identitetsmarkörerna för kroaterna (katolicismen, språket och den historiska kopplingen till Österrike-Ungern) överlag kan vara ständiga identitetsmarkörer för kroaterna. Alltså att faktorerna ständigt är med i den kroatiska självbilden och beroende på de rådande förhållandena (krig eller fred), så intensifieras eller mildras de i sin betydelse och förekomst.

En annan studie som är Titanskis studie *Ethnicity, Boundaries, and Nationalism in a ”European” Croatia* från 2010 som analyserade officiella EU-dokument samt den kroatiska statens hemsida och pressuttalanden om Kroatiens (då) framtida EU-medlemskap. Studien visar att EU agerar på ett sätt mot Kroatien som är baserat på olika negativa föreställningar om Sydösteuropa eller ”Balkan” som reaktionärt och nationalistiskt. Titanski menar att den kroatiska staten då i sina uttalanden försöker främja en bild av ett land som är stabilt och ”europeiskt” (för att legitimera dess EU-medlemskap), både till sin natur och sitt handlande. Titanski menar alltså att EU har en imaginär (*imaginary*) bild av vad Kroatien är. Den kroatiska staten kontrar sagd bild, med sin egna fiktiva självbild för att enklare rättfärdiga ett EU-medlemskap.⁵⁴

Titanski argumenterar även att den förhärskade diskursen som existerar om ”Balkan” som i detta fall främjas av EU, både försvårar Kroatiens möjligheter till medlemskap samt skapar en ny föreställning om vad EU är. Då EU argumenterar att den kroatiska regeringen måste förändra Kroatiens instabila politik för att kunna ansluta sig till EU, så skapar EU en ny föreställning om EU. Föreställningen är om ett EU som är motsatsen till de politiska förhållandena i Kroatien. Titanski

⁵² Ceh & Harder (2004), s. 411.

⁵³ Ibid, s. 411.

⁵⁴ Titanski, Jennifer L (2010). *Ethnicity, Boundaries, and Nationalism in a ”European” Croatia* (Masteruppsats i geografi). Morgantown: Department of Geology and Geography, West Virginia University, s. 110.

menar att de fiktiva föreställningarna om EU och Kroatien resulterar i orättvis behandling (försvårandet och/eller stoppandet) av Kroatien och andra länder som inte är medlemmar i EU.⁵⁵

Slutligen så utröner Titanski att den kroatiska staten tonar ned sin moderna historia med nationalism och riktar istället sitt huvudsakliga fokus mot den kapitalistiska demokratins egenskaper och fördelar i sin retorik. Bagatelliseringen av Kroatiens nationalistiska historia görs för att enklare kunna blidka de föreställningar om Kroatien och "Balkan" som EU har, samt enklare legitimera ett medlemskap i unionen. Dock så förs det en annan retorik när den kroatiska regeringen propagerar för sina invånare om den kroatiska nationens och balkanska kulturens särprägel. Den kroatiska regeringen har alltså två olika typer av retorik; en demokratisk för EU för att enklare kunna bli medlem i unionen och en nationalistisk för den kroatiska befolkningen för att kunna behålla dess stöd.⁵⁶ De bosniska kroaterna utgör i modern tid den minsta av Bosniens folkgrupper, med 15,4% av den totala befolkningen.⁵⁷

5.3. Serberna - Det ständiga underläget

Det som är utmärkande för den serbiska nationalismen är dess sammanvävande av kyrka, nationell identitet och statsmakt. Treenigheten av identitetsmarkörer utgör det som akademikern Branimir Anzulovic betecknar som *Sankt-savaism* (svetosavlje).⁵⁸ Den nationella ideologin binder alltså samman den serb-ortodoxa kyrkan, tillsammans med statsmakten (under medeltiden med dess monarki och idag med dess presidentskap och parlament) samt den nationella identiteten som baserar sig på ett gemensamt språk och historiskt arv.⁵⁹ Den serb-ortodoxa kyrkans utmärkande drag är alltså att den agerar som en slags knutpunkt för identitetsmarkörerna. En serb ska, enligt Anzulovics förklaring av Sankt-savaismen, vara medlem av den serb-ortodoxa kyrkan.⁶⁰

Den serb-ortodoxa kyrkans starka koppling till den serbiska statsmakten (Serbien och Republika Srpska i Bosnien) återfinns i flera exempel så som kyrkans inblandning och frispråkighet angående relationen mellan Serbien och Kosovo. Då Kosovo anses vara helig mark för den serbiska nationen, och därmed Serbien, så har den serb-ortodoxa kyrkan vid flera tillfällen påverkat politiker att inte förespråka (eller ens delta i diskussionen) kring Kosovos självständighet och separation från

⁵⁵ Titanski (2010), s. 111-112.

⁵⁶ Ibid, s. 112.

⁵⁷ Central Census Bureau of Bosnia and Herzegovina (2015).

⁵⁸ Sankt Sava är grundaren av den serbisk-ortodoxa kyrkan, samt det serbiska nationalhelgonet (Anzulovic 1999, s. 23).

⁵⁹ Anzulovic, Branimir (1999). *Heavenly Serbia: From Myth to Genocide*. New York: New York University Press, s. 30.

⁶⁰ Ibid, s. 25.

Serbien.⁶¹

Det gemensamma historiska arvet spelar även en avsevärd roll inom den serbiska nationalismen. Det som ofta beskrivs som ”eldprovet” för det serbiska folket är slaget på Trastfältet (utanför dagens Priština) den 28 juni 1389. Slaget utkämpades av det serbiska kungarikets armé (som även var understött med det bosniska och albanska kungarikets trupper) mot de angripande osmanerna.⁶² Serberna förlorade slaget och det resulterade i att det serbiska kungariket avvecklades och Serbien med omnejd införlivades i det Osmanska riket.⁶³ Fältslaget och dess datum har kommit att mytologiseras inom den serbiska nationalismen som ett bevis på hur serberna (samt ortodoxin) stora slag för att hålla den osmanske fienden (läs muslimerna) ute ur Europa.⁶⁴ Serberna är enligt mytologin, Europas tappra försvarare.⁶⁵

En del av Kosovoromantiken är hur den serbiske fursten Lazar Hrebljanović valde det himmelska riket (att han stupade i slaget), istället för det jordiska riket (att leva som ”slav” eller osmansk undersåte).⁶⁶ Myten sammanbinds med tesen om att serberna är ett ”himmelskt folk” vars intentioner är goda och att de ständigt står i underläge mot en större angripare. Tesen om det ständiga underläget har använts för att rättfärdiga flera av de krig och de medföljande folkmord som har utförts i serbernas och Serbiens namn. Identitetskonstruktionen om ett himmelskt folk som är under ständig attack av en mäktigare fiende har resulterat i argumentet om att ”hela världen är emot serberna”, vilket är ett genomgående tema i den serbiska kritiken mot det internationella samfundets ekonomiska sanktioner under 1990-talet och NATO:s (North Atlantic Treaty Organization) bombningar av Serbien 1999.⁶⁷

Utöver myten om det himmelska folket, tillsammans med idén om självbestämmande för de stora serbiska minoriteterna i Serbiens grannländer (Bosnien, Kosovo, Kroatien, Montenegro och Makedonien), samt den serbiska nationens ständiga underläge, bildas argumentet om att alla serber

⁶¹ Resic (2018), s. 381.

⁶² Resic (2006), s. 42 och 46.

⁶³ Ibid, s. 44.

⁶⁴ Den 15 juli enligt den gamla julianska kalendern. Den 28 juni har nått nästintill mytiska proportioner inom serbisk nationalism då det har varit datumet för flera större händelser i serbisk historia: slaget på Trastfältet, Gavrilo Princip's lönnmord på prins Franz Ferdinand av Österrike-Ungern 1914 (Hoare 2006, s. 89), undertecknandet av Versaillesfreden 1919, Sovjetunionens uteslutande av Jugoslavien från den sovjetiska maktsfären 1948 (Resic 2006, s. 235) samt Slobodan Milošević's utlämnande till Haag-tribunalen 2001. Det är även en nationell religiös högtid som kallas för Sankt Vitusdagen (Vidovdan) (Resic 2018, s. 248-249).

⁶⁵ Resic (2006), s. 44.

⁶⁶ Judah, Tim (2009). *The Serbs: History, Myth and the Destruction of Yugoslavia*. New Haven: Yale University Press, s. 29-30.

⁶⁷ Ibid, s. 35-37.

skall leva enade i ett gemensamt land, ett Storserbien.⁶⁸ Idén baserar sig på att det är då ett ”sant” starkt Serbien kommer att existera. Den irredentistiska idén om att skapa ett Storserbien i Sydösteuropa hade sin början i mitten av det nationalromantiska 1800-talet med flera efterföljande försök att etableras.⁶⁹ Ett av de senare exemplen på serbisk irredentism är utbrytarrepublikerna som etablerades i Bosnien och Kroatien i början av 1990-talet. Företrädarna för ett Storserbien under 1990-talet var serbiska nationalisterna, så som ledarna för SDS (*Srpska Demokratska Stranka*, Serbiska demokratiska partiet) Radovan Karadžić, Biljana Plavšić⁷⁰, Momčilo Krajišnik samt krigsherren för de paramilitära četnikförbanden⁷¹ Vojislav Šešelj⁷², med understöd från Serbiens dåvarande president Slobodan Milošević.⁷³ Samtliga har prövats för krigsbrott och brott mot mänskligheten av ICTY (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia) i Haag, Nederländerna.⁷⁴ Ett direkt arv från krigsperioden med dess bosnisk-serbiska utbrytarrepublik återfinns än idag med den autonoma entiteten RS (*Republika Srpska*, Den serbiska republiken) i Bosnien.⁷⁵

Ett exempel på den språkligt baserade serbnationalismen är den bosnisk-serbiska utbrytarrepubliken som under Bosnienkriget utropade sitt nationalspråk till serbiska, alltså den ekaviska underdialekten (den dialekt som pratas i Serbien). Det problematiska med språkändringen är att det på området som utbrytarrepubliken utgör, så pratas det inte ekaviska, utan ijekaviska (den dialekt som pratas i Bosnien och Kroatien).⁷⁶ Den påtvingade språkändringen berodde på en vilja från den bosnisk-serbiska ledningen att distansera sig från de ijekavisk-talande bosniakerna och kroaterna i Bosnien, och att närma sig ”moderlandet” Serbien. Språkexperimentet blev dock

⁶⁸ Enighetstanken är återkommande inom serbisk nationalism och exemplifieras med mottot *Bara enighet räddar serberna* (Samo sloga Srbina spašava). De fyra S:en (skrivet som C på kyrilliska) som utgör mottot återfinns på Serbiens flagga.

⁶⁹ Anzulovic (1999), s. 89.

⁷⁰ Den före detta biologiprofessorn Plavšić (som även var RS första kvinnliga president) argumenterade under 1990-talet att bosniska muslimer var ett biologiskt underlägset folkslag för att legitimera de folkmord som skedde i landet. Detta var alltså ett försök att koppla den serbiska nationalismen till rasbiologin (Hoare 2007, s. 354 och Anzulovic 1999, s. 142 och 207).

⁷¹ Serbisk paramilitär organisation från andra världskriget vars mål var att genom etnisk utrensning och folkmord skapa ett Storserbien med den serbiska kungen som statsöverhuvud (Judah 2009, s. 117-122).

⁷² Šešelj har för övrigt skrivit ett flertal ”faktaböcker”, varav en med titeln *The Roman Catholic Criminal Project of the Artificial Croatian Nation* (Rimokatolički zločinački projekat veštačke hrvatske nacije). Šešeljs åsikter om kroaterna torde vara självförklarande.

⁷³ Resic (2018), s. 49 och 51.

⁷⁴ Ibid, s. 248, 341 och 369.

⁷⁵ Resic (2018), s. 219. Se kapitel 5.4. för vidare beskrivning av RS.

⁷⁶ De subtala dialektala skillnaderna mellan ijekaviska och ekaviska kan illustreras med exemplet för ordet *mjolk*: ijekaviska: *mljeko*, ekaviska: *mleko* (Del Re 2013, s. 202).

kortlivat eftersom det folkliga stödet bland de bosniska serberna i utbrytarrepubliken var för lågt.⁷⁷

De bosniska serbernas koppling till den europeiska identiteten tas även upp och kontextualiseras av Alex Jeffrey som undersökte SDS valkampanj i norra Bosnien samt intervjuade bosniska serber för att utröna deras ståndpunkt kring den serbiska identiteten inom en större europeisk identitet. I artikeln så menar Jeffrey att den genomsyrande åsikten om vad som anses vara ”balkanskt”, ”serbiskt” och ”europeiskt” har starka kontraster. Den balkanska identiteten liknas till Saids *orientalism* och Todorovas *balkanism* där den egna identiteten konstant jämförs i ett dikotomt förhållande med det som anses vara västerländskt. Allt det som inte är västerländskt (läs europeiskt och kristet) blir då en del av den balkanska identiteten och självbilden.⁷⁸ Alltså att det existerar en dualistisk bild av demokrati-autokrati, sekularism-fanatism. Det som Jeffrey argumenterar för är att i jakten på att verka mer europeiskt så har SDS börjat anamma en kosmopolitisk serbisk identitet där individen både kan känna sig som en serb och en europé samtidigt.⁷⁹ Den kosmopolitiska identiteten förklaras med att serbisk nationalism utgår ifrån att serberna är ett kristet folkslag och att Europa är en kristen kontinent. Med den logiken så innebär det att serberna står över de ”primitiva” muslimska bosniakerna, där bosniakerna då blir ”balkanska” och ”icke-europeiska”.⁸⁰ Serberna innehar alltså en ”europeisk dygd” med det kristna arvet. Det kristna arvet kan även kopplas till den tidigare nämnda beskyddarroll (mot islam och Turkiet) serbiska nationalisterna benämner sig själva med. Jeffrey benämner serbernas relation till bosniakerna som ”the non-European other”.⁸¹ De bosniska serberna utgör den näst största folkgruppen i Bosnien med 30,8% av befolkningen.⁸²

5.4. Landet med de fem presidenterna

Bosniens politiska system har kallats för ett av världens mest svårbegripliga och komplexa.⁸³ Efter Bosnienkrigets slut 1995 instiftades kompromisslösningen Daytonavtalet som ett fredsfördrag men även som konstitution.⁸⁴ Enligt Daytonavtalet har landet tre konstitutionella folkgrupper;

⁷⁷ Bugarski, Ranko (2012). ”Language, identity and border in the former Serbo-Croatian area”. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 33(3): s. 228.

⁷⁸ Jeffrey, Alex (2008). ”Contesting Europe: The politics of Bosnian integration into European structures”. *Environment and Planning D-society & Space* 26(3): 428-443, s. 429.

⁷⁹ Ibid, s. 437.

⁸⁰ Ibid, s. 438.

⁸¹ Ibid, s. 443.

⁸² Central Census Bureau of Bosnia and Herzegovina (2015).

⁸³ Nardelli, Albert, Dzidzic, Denis, & Jukic, Elvira (2014). ”Bosnia and Herzegovina: the world's most complicated system of government?”. *The Guardian*, 2014-10-08. Hämtad: 2019-11-21.

⁸⁴ Hoare (2007), s. 402-404.

bosniakerna, kroaterna och serberna.⁸⁵ Utifrån konstitutionen, som har uppfattats av internationella aktörer som exkluderande⁸⁶, så framgår det att landet ska ha två autonoma entiteter, samt ett självstyrande distrikt. Skillnaden mellan de två entiteterna och distriktet är att entiteterna har större politiska möjligheter med parlament och en egen regering. De två entiteterna grundar sig i de gränsdragningar och landvinningar som de olika stridande etniska fraktionerna hade under kriget. De två entiteterna är FBiH (*Federacija Bosne i Hercegovine*, Federationen Bosnien och Hercegovina) och RS (*Republika Srpska*, Den Serbiska Republiken). Det nämnda självstyrande distriktet är Distrikt Brčko.⁸⁷

FBiH kännetecknas av att vara en multietnisk entitet som utgörs av bosniaker (som är i majoritet) och kroater, med dess säte i Sarajevo. Styrelseskicket inom FBiH är uppbyggt på den schweiziska modellen med kantoner. Det finns 10 stycken kantoner i FBiH. Det problematiska med den schweiziska modellens styrelseskick är att varje kanton har en egen lokalregering med medföljande ministrar och tjänstemän och dess intrikata byråkratiska system.⁸⁸ Det skall även påpekas att kroaterna inom FBiH har fört en debatt om att separera från den bosniakdominerade entiteten, och skapa en egen kroatdominerad entitet, som skulle utgöra samma område som den kroatiska utbrytarstaten Herceg-Bosna existerade på under kriget.⁸⁹

Den andra entiteten är det serbdominerade (en konsekvens av folkmorden under krigsåren⁹⁰) RS, som till skillnad från FBiH, har en centraliserad stat (med kommuner) som styrs från Banja Luka i norra delen av landet. Den tidigare presidenten för RS Milorad Dodik (även partiledare för SNSD), som nu utgör en tredjedel av den gemensamma regeringens presidentskap, har uttryckt starka klagomål över den gemensamma bosniska regeringen.⁹¹ Missnöjet har bland annat riktats

⁸⁵ Svensson, Per, Dulic, Tomislav & Nordlöf-Lagerkrants, Ulla. *Nationalencyklopedin*. "Statsskick och politik". Hämtad: 2019-10-21.

⁸⁶ 2009 inleddes en process där den bosniske romen Dervo Sejdić samt ledaren för det bosnisk-judiska samfundet Jakob Finci stämde den bosniska staten i Europadomstolen. Processen inleddes eftersom enligt konstitutionen så skulle både Sejdić och Finci nekas att ansöka om en kandidatur i presidentvalet då romer och judar inte räknas som konstitutionella folkgrupper. Europadomstolen yrkade för att det var diskriminering, men domslutet har ännu inte implementerats av den bosniska regeringen. (Lakic, 2015, december 15).

⁸⁷ Svensson, Dulic, & Nordlöf-Lagerkrants. *Nationalencyklopedin*. *Statsskick och politik*. För en grundlig förklaring av statsskickets uppbyggnad, se bilagan i: Gavrić, Saša, Banović, Damir & Barreiro, Mariña (2013). *The Political System of Bosnia and Herzegovina: Institutions – Actors – Processes*. Sarajevo: Sarajevo Open Centre.

⁸⁸ Svensson, Dulic, & Nordlöf-Lagerkrants. *Nationalencyklopedin*. "Statsskick och politik".

⁸⁹ Latal (2019). "Bosnia Remains Hostage to Old, Obsolete Narratives". *Balkan Insight*, 2019-10-29. Hämtad: 2019-11-21. Hoare (2007) s. 371. En av kantonerna som utgör det gamla territoriet för Herceg-Bosna, delar även samma namn med utbrytarstaten.

⁹⁰ Judah (2009) s. 228-230.

⁹¹ Edwards, Maxim (2019). "The President Who Wants to Break Up His Own Country". *The Atlantic*, 2019-01-02. Hämtad: 2019-11-21.

mot hur den bosniska konstitutionen har använts mot den serbiska befolkningen. Flera hot har framförts av Dodik om att utlysa en folkomröstning för att RS ska bli en självständig stat, som i framtiden då skulle ansluta sig till Serbien. Dodik har även uttryckt sig kontroversiellt med uttalanden om Sarajevo och islam med citatet: ”Teheran är en vacker stad, den har mindre moskéer än Sarajevo”. Det kan argumenteras att Dodiks kritik mot den gemensamma bosniska regeringen samt Sarajevo har sin grund i islamofobi.⁹²

Utöver de två entiteterna så finns det även en gemensam regering och parlament med sitt säte i Sarajevo. Den gemensamma regeringen utgörs av tre presidenter (en från respektive konstitutionell folkgrupp), som roterar posten var fjärde månad. Det problematiska med det roterande presidentsystemet är att varje presidentpost i allmänhet innehas av en av ledarna för respektive dogmatiska etnonationalistiska parti. De korta presidentmandaten gör att en specifik politisk linje som följdes av till exempel den bosniakiske presidenten, kan snabbt brytas av de nästkommande serbiska och kroatiska presidenter. Varje entitet har även sin respektive president. Bosnien är alltså ett land med fem presidenter, tre på nationell nivå och två på entitetsnivå.⁹³

Bosniens politik och styrelseskick kännetecknas av en hög grad av nepotism, korruption och politisk handlingsförlamning. Ett exempel på handlingsförlamningen är att det tog 14 månader för det senaste valets vinnande partier (HDZ BiH, SDA och SNSD) att formera en regering. Det senaste presidentvalet var i september 2018 och regeringsformeringen skedde i december 2019.⁹⁴

Det som har lyfts fram om Bosniens politiska kultur är den teori om *elastic authoritarianism* som har utvecklats av den bosnisk-amerikanske statsvetaren Jasmin Mujanović som grundar sig på en maktelits tendens för kleptokrati och oligarki.⁹⁵ Teorin utgår från att oavsett det styrelseskick (diktatur eller demokrati) som har implementerats av olika ideologiska statsbildningar i Bosnien (det islamska Osmanska riket, det ”västerländska” Österrike-Ungern, det Jugoslaviska kungariket, eller det socialistiska Jugoslavien eller dagens demokratiska Bosnien) så har en återkommande tendens funnits bland landets maktelit; ett auktoritärt styre som riktar in sig på personlig vinning för

⁹² Mujanović, Jasmin (2017). *Hunger and Fury: The Crisis of Democracy in the Balkans*. London: Hurst, s. 124. Det var ett liknande scenario som slungade in Bosnien i kriget under 1992-1995 med den bosnisk-serbiska nationalförsamlingens utropande av en självständig stat 1991 (Hoare (2007), s. 353).

Radiosarajevo.ba (2015). ”Kanalizacija izjava Milorada Dodika: Teheran je ljepši od Sarajeva jer ima manje džamija”. *Radiosarajevo.ba*, 2015-02-15. Hämtad: 2020-01-06.

⁹³ Svensson, Dulic, & Nordlöf-Lagerkrants. Nationalencyklopedin. *Statsskick och politik*. Nardelli, Dzidzic & Jukic (2014). ”Bosnia and Herzegovina: the world's most complicated system of government?”. *The Guardian*, 2014-10-08.

⁹⁴ Zuvella, Maja (2019). ”Bosnian lawmakers approve new government after 14-month deadlock”. *Reuters*, 2019-10-29. Hämtad: 2020-01-06.

⁹⁵ Mujanović (2017), s. 2.

maktinnehavarna.⁹⁶ Mujanović menar att de etnonationalistiska företrädarna använder sig av en populistisk och lättförståelig demagogi för att enklare kunna tillskansa sig större makt och därmed även resurser i landet.⁹⁷ Förklaringen förkastar alltså tesen om att de etnonationalistiska partierna drivs av det altruistiska målet att förbättra den egna folkgruppens ställning i landet, vilket bara är ett retoriskt hjälpmedel för elitens egna vinning.

Ett annat begrepp som har utvecklats är det kring *stabilitokratier* (stabilitocracies), som introducerades av Srđa Pavlović och utvecklades av Florian Bieber.⁹⁸ En stabilitokrati är en stat som fluktuerar mellan en demokratisk och en auktoritär statsbildning där huvudmålet för de semi-auktoritära staterna är att bevara stabiliteten i landet för att enklare kunna uppnå förmånliga avtal med utomstående aktörer, så som EU.⁹⁹ Enligt teorin är länderna i Sydösteuropa som ännu inte har anslutit sig till EU (Albanien, Bosnien, Kosovo, Makedonien, Montenegro, Serbien och Turkiet) samt de som redan är anslutna (Bulgarien, Rumänien och Ungern), olika varianter av stabilitokratier. Då ett av huvudmålen med EU är att främja den liberala demokratin för dess medlemsstater (samt de potentiella medlemsstaterna), så blir paradoxen i förhållningssättet att EU-företrädare negligerar de demokratiska tillkortakommandena i nämnda semi-auktoritära staterna.¹⁰⁰

⁹⁶ Mujanović (2017), s. 172.

⁹⁷ Ibid, s. 173.

⁹⁸ Pavlović, Srđa (2016, 23 december). Montenegro's 'stabilitocracy': The West's support of Đukanović is damaging the prospects of democratic change [Blogginlägg]. Hämtad: 2019-11-21. Bieber, Florian (2017, 5 maj). What is a stabilitocracy? [Blogginlägg]. Hämtad: 2019-11-21.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

6. Europa väntar på oss

6.1. HDZ BiH

De termer och ord som används i HDZ BiH:s partidokument och utgör de identitetskonstruktioner som bildar partiets syn av den europeiska identiteten och Europa som en enhet är starkt präglade av religiösa förklaringar, tillsammans med en sammansvetsning av olika politiska rättigheter, har sin bas i demokratin. HDZ BiH menar att det gemensamma målet för alla kroater oavsett hemland (Kroatien eller Bosnien) är att anpassa sig till den ”europeiska vägen”.¹⁰¹ Vandrigen på den ”europeiska vägen” rättfärdigas i följande passage:

HDZ BiH är ett folkligt parti som samlar alla skikt av det kroatiska folket och andra medborgare i Bosnien och Hercegovina på principerna demokrati och den kristna civilisationen och är öppet för alla som godtar hennes [*sic!*] Program och Stadgar. HDZ BiH är ett kristdemokratiskt och socialt parti. HDZ BiH är ett självständigt, frihetligt statsbildande och europeiskt parti som verkar i Bosnien och Hercegovina och i utlandet [*Kroatien*].¹⁰²

Argumentet att det kroatiska folket är på den ”europeiska vägen” förstärks av HDZ BiH då partiet även förklarar att det står för de demokratiska principerna är en del av den kristna civilisationen. Den kristna civilisationen och den demokratiska nationalstaten bildar då en syntetiserad identitetskonstruktion om vad Europa är, som kroaterna dels redan är en del av, men även är på väg mot. Kroaterna är alltså redan ”halvvägs” till att bli en del av Europa. Det skall tilläggas att termen ”Balkan” aldrig används i partidokumenten, utan den geografiska termen ”Sydösteuropa”. En förklaring till att termen ”Balkan” inte används kan vara de negativa konnotationer som termen har, det vill säga den ”primitiva, bakåtsträvande och ociviliserade mellangården mellan Europa och Asien”.

Kopplingen till den ”kristna civilisationen” förstärks med förklaringen att Bosnien på statlig nivå skall respektera det grundavtal som slöts med den Heliga Stolen i Vatikanen och att den katolska kyrkans ställning skall stärkas i landet.¹⁰³ Det skall dock tilläggas att HDZ BiH även yrkar för ett reglerande av det kyrkliga samfundet i Bosnien. Reglerandet skall utgå från just det nämnda

¹⁰¹ HDZ Bosne i Hercegovine (2019). *HDZ BiH - XIII. Sabor - Statut, Program, Programska deklaracija*. Hämtad 2019-09-26, s. 29.

¹⁰² Ibid, s. 29.

¹⁰³ Avtalet skrevs under 2006 (Jutarnji List).

grundavtal som baserar sig på ”återgäldande av den frångagna egendomen” från den katolska kyrkan. Det nämns ingenstans i texten vilken aktör det är som är ansvarig för berövandet av den katolska kyrkans egendom i Bosnien, men utifrån en historisk kontext menas implicit den före detta kommunistiska regimens beslagtagande av religiösa egendomar innan 1990-talet.¹⁰⁴

Att den kristna katolska civilisationen som grundar sig på demokratiska principer står i centrum, samt uppmärksammandet av en onämnd aktörs handlingar (den kommunistiska regimen) som skall ”rättas till”, tyder även på att identitetskonstruktionen grundar sig på den kommunistiska regimens uppfattade illdåd mot den katolska kyrkan, även om illdåden inte diskuteras explicit i texten. Den kommunistiska regimen och dess ideologi är då en negativ motpol till den demokratiska kristna civilisationen som kroaterna utgör och legitimerar deras plats i Europa. Kommunismen är alltså något som implicit signaleras som ickekroatiskt, ickekatolskt och även delvis ickeuropeiskt.

En annan aspekt av den europeiska identitetskonstruktionen som återgivs i HDZ BiH:s partiprogram är den kring dubbla medborgarskap. I avsnittet kring hur HDZ BiH förhåller sig till Republiken Kroatien och annan utrikespolitik menas att Bosnien och Kroatien har störst andel kroater i regionen och att den bosniska staten därmed skall erbjuda ”dubbla medborgarskap som en europeisk demokratisk praxis”. De dubbla medborgarskapen hänvisas som en europeisk praxis, men den implicita meningen med medborgarskapen blir just underlätandet av bosniska kroaters ”snabba europeisering” med att bli medborgare i Republiken Kroatien som är EU-medlem. En genväg till att snabbt bli EU-medborgare och därmed även européer för vissa (de bosniska kroaterna) av Bosniens medborgare.¹⁰⁵

En mer explicit förklaring som ges i partiprogrammet om vad just Europa är för HDZ BiH utmålas i citatet: ”Europa uppfattar vi som en kontinent vars folk, trots nationella, politiska, kulturella och ekonomiska skillnader binds samman av ett gemensamt historiskt, civilisationsbaserat arv och ett gemensamt arbete för framtid”.¹⁰⁶ Partiet intar i citatet en slags kosmopolitisk bild av Europa med att förklara hur den gemensamma historien och civilisationsarvet binder samman kontinentens invånare oavsett flera skillnader så som politisk läggning, nationalitet, kulturell bakgrund samt socioekonomiska förutsättningar. Styrkan i det ”gemensamma arbetet” ligger alltså i den delade historien som är den ”europeiska civilisationen”. Identitetskonstruktionen Europa är alltså en gemensam kontaktpunkt som utgörs av människor av olika bakgrunder som

¹⁰⁴ HDZ Bosne i Hercegovine (2019), s. 30-31. Den kommunistiska regimen i Öst- och Sydösteuropa nämns ordagrant på sidan 29 (i sammanhanget av dess kollaps), men inte i passagen om de frångagna kyrkliga egendomarna på sidan 30-31.

¹⁰⁵ Ibid, s. 35.

¹⁰⁶ Ibid, s. 35.

samarbetar mot ett gemensamt mål.

Den kosmopolitiska och något egalitära bilden som framställs av HDZ BiH kan dock ifrågasättas med den tidigare nämnda identitetskonstruktionen om det kristna Europa, vilket då skulle explicit utesluta kontinentens judar, muslimer och andra religiösa samfund. Det skall även påpekas att i en sådan identitetskonstruktion om ett Europa med dess kristna arv som innehåller katolska undertoner, så utesluts implicit de östliga ortodoxa kyrkorna. Uteslutandet av de ortodoxa kyrkorna och andra religiösa samfund kan då alltså vara ett implicit ifrågasättande av de muslimska bosniakernas och ortodoxa serbernas identitära koppling till Europa.

En passage som väcker intresse i partiprogrammet är den där ett direkt krav på vad Europa skall vara exemplifieras: ”Ett enhetligt Europa måste grunda sig på principerna om respekt för varandras skillnader, partnerskap och jämlikhet. Säkerhet i Europa är bara möjlig att uppnå genom gemensamma ansträngningar”.¹⁰⁷ Återigen framhävs identitetskonstruktionen om det egalitära och kosmopolitiska Europa, men nu även med en specifik hänvisning till en ”praktisk” politisk måttstock som är jämlikhet. HDZ BiH menar även att den egalitära ställningen och politiska enhälligheten då kommer att bidra till en större säkerhet på kontinenten. Identitetskonstruktionen om det egalitära Europa får då alltså ett kännetecken som är just ”säkerhet”. Samarbete kommer ge större trygghet.

6.2. SDA

Likt det religiösa budskap som läggs fram i HDZ BiH:s inledning, är även SDA:s partideklarations introduktion färgat av religiösa formuleringar: ”Med tro på Gud och beslutet att vi förhåller oss till de moraliska värderingar som återfinns hos de religiösa och etiska principerna (...)”.¹⁰⁸

De ”moraliska värderingar som återfinns hos de religiösa och etiska principerna” är med största sannolikhet de muslimska, då SDA är ett uteslutande bosniakiskt (bosnisk-muslimskt) parti. Det som kan argumenteras här är att SDA:s identitetskonstruktion om Europa och den europeiska identiteten inte nödvändigtvis behöver vara på en katolsk grund (som HDZ BiH) utan att det ”räcker” med en grund i någon av de tre abrahamitiska religionerna. Så länge partiprinciperna grundar sig på religiös moral, så undviks det som kan betraktas som ett ”moralförfall”.

Att de religiösa (islamska) och traditionella principerna genomsyrar SDA och dess identitetskonstruktion om Europa återfinns även i ett tämligen uppseendeväckande citat om framtida samarbete i EU-parlamentet: ”Våra mål och prioriteringar kommer vi realisera med ett

¹⁰⁷ HDZ Bosne i Hercegovine (2019), s. 35.

¹⁰⁸ SDA: Stranka Demokratske Akcije. (2019) *Programsku deklaraciju sedmog kongresa SDA*, s. 1.

medlemskap och aktivt deltagande i grupperingen europeiska folkpartiet (*European People's Party* - EPP). I vårt arbete kommer vi att förhålla oss till EPP:s programs grundläggande principer, anpassade till vårt samhälles traditionella värderingar".¹⁰⁹ Här återges tesen om de traditionella värderingarna (läs religiösa och moraliska principerna), men med en viss modifikation för att kunna infattas inom EPP:s gruppering. Det intressanta är att EPP är en högerpolitisk partigruppering i EU-parlamentet med starka kristdemokratiska tendenser. Detta innebär att även om SDA är ett bosniakiskt (per definition muslimskt) parti, så kan det även komma att samarbeta med andra kristdemokratiska partier. Den dissonans som uppstår är att även om SDA lovar att i framtiden samarbeta med andra europeiska kristdemokratiska partier, så har det under flera års tid haft stora problem med att samarbeta med det lokala kristdemokratiska partiet: HDZ BiH.

Identitetskonstruktionen som sådan är att ett europeiskt samarbete grundar sig på jämlikhet, där ett muslimskt parti kan samarbeta med kristdemokratiska partier. Diskrepansen med den egalitära identitetskonstruktionen är att SDA har haft stora svårigheter att rätta sig efter identitetskonstruktionen om demokratiskt samarbete över de religiösa linjerna i Bosnien. Handlingsförklaring kring interetniskt samarbete gäller även HDZ BiH och SNSD.

SDA:s moraliska värderingar och etiska principer som grundar sig på en islamsk idégrund återspeglas även i passagen med partiets påpekande om "illvilliga tjänstemän i Väst": "Vi delar den oro som världens muslimer har som grundar sig på individers och enskilda tjänstemän i Väst som oansvarigt eller illvilligt identifierar islam och muslimer med grupper och individer som bemäktigar sig på islams värden och institutioner".¹¹⁰ I citatet så framgår även en viss implicit kritik mot flera västerländska politiker ("tjänstemän") som har yttrat sig eller för en islamofobisk politik.

"I enlighet med Europaparlamentets resolution, så kommer vi fortsätta insistera på ett införande av en förbudslag om folkmordsförnekelse".¹¹¹ Citatet är nödvändigtvis inte särskilt uppseendeväckande då det gäller att följa Europaparlamentets resolution kring att förbjuda folkmordsförnekelse. Det som dock gör citatet till en av de huvudsakliga faktorerna till SDA:s identifiering med "västvärlden" är just det rättsliga och juridiska argumentet de antar. Där HDZ BiH använder sig av religiösa argument kring katolicismen för att säkra en plats inom Europa och den europeiska identiteten, så använder sig SDA av principen kring att ett demokratiskt land även är en rättsstat. Alltså är hänvisandet till att upprätthålla rättsstaten något som skiljer sig åt från dagslägets korruption och brottslighet i Bosnien, därmed något som inte är bosniskt eller balkanskt, utan

¹⁰⁹ SDA (2019), s. 13.

¹¹⁰ Ibid, s. 9.

¹¹¹ Ibid, s. 12.

”europeiskt”, ”västligt” eller ”civiliserat”. Analysen stärks även med följande citat:

Sanningen om aggressionen [*kriget 1992-1995*] mot Bosnien och Hercegovina, som har blivit bekräftad med flertaliga resolutioner av FNs säkerhetsråd och domslut i den internationella domstolen och Haags förbrytartribunal, försöks att hotas av politiska krafter som utförde aggressionen och dess anhängare. Målet är att likställa alla sidorna [*de krigande fraktionerna*] och på så sätt skapa en splittring i Bosnien och Hercegovina.¹¹²

SDA finner sin status och därmed även en viss koppling till det internationella samfundet (FN och Haag) genom att påpeka att ”sanningen om aggressionen” ifrågasätts av de ”politiska krafterna som utförde aggressionen”. Den vedertagna förklaringen för vilka de politiska krafterna är, är just de etnonationalistiska serberna och kroaterna. Det skall även påpekas att termen ”aggressor” och ”aggression” som används i koppling till 1990-talets krig är en starkt politiskt laddad fråga i regionen. Då bosniaker menar att det var ett anfallskrig (därav ”aggression”) där det var Kroatien och Serbien som invaderade Bosnien, så menar kroaterna och serberna att det var ett inbördeskrig (vilket frigör Kroatien och Serbien från ansvar samt lägger den större skulden på Bosniens multietniska regering). Implicit så är de aktörer som benämns som ”aggressor” de utomstående och för Bosnien främmande aktörer. I det fallet blir de serb- och kroatnationalistiska aktörerna de utomstående och främmande aktörerna ”som utförde aggressionen”. Argumentet kring att det är ”främmande aggressorer” som utförde aggressionen har sin grund i två faktorer: en av etnisk grund där det implicit påpekas att serber och kroater är något främmande i Bosnien, och där den andra faktorn är den politiska som menar att etnonationalism överlag är något främmande för Bosnien. Det främmande kan både vara icke-bosniskt och icke-europeiskt. Det skall påpekas att argumentationen kring den främmande ”aggressorn” även är lik den serbnationalistiska retoriken kring det serbiska folkets underläge mot den större fienden.¹¹³ Retoriken kring att det är utomstående aktörers handlingar som har bidragit till de negativa konsekvenser (kriget och folkmordet) som har drabbat bosniakerna och Bosnien, frigör både bosniakerna och den bosniska regimen från ansvar och inblandning. Samma logik används av serbnationalister för deras ”David mot Goliat”-tes. Den huvudsakliga logiken i argumentet är att den som är i underläge, inte kan ha fel.

Den tidigare nämnda tesen om att SDA utgår ifrån att bosniakerna finner sin status i att vara

¹¹² SDA (2019), s. 3.

¹¹³ Se kapitel 5.3.

del av ”Väst” (via det internationella samfundets domslut som legitimerar deras koppling till ”Väst”) och därmed står sig över de andra två folkgrupperna kan analyseras som ett upphöjande över serberna och kroaterna. Upphöjandet sker då SDA menar att bosniakerna är den enda folkgruppen som följer domsluten; bosniakerna visar alltså respekt för det internationella samfundet och rättsstaten som då implicit upphöjer bosniakerna som de större ”civiliserade folkslaget” än serberna och kroaterna.

Det spelar ingen större roll om de domslut som har förts fram av det internationella samfundet är ”sanna” eller ”falska”, då det inte handlar om det faktiska händelseförloppet under 1990-talets krig, utan om vilka implikationer ett sådant domslut får för den egna gruppens självbild samt hur ett sådant domslut förändrar maktrelationerna mellan folkgrupperna. Den folkgrupp som utövar makt i det här fallet är den folkgruppen som säger sig respektera och följa just de domsluten. Makten med att respektera domsluten gör det då även enklare för folkgruppen att rättfärdiga sin plats i ”väst” på basis att de följer rättsstatens bilaterala principer. Makten att själv kunna benämna sig som civiliserad.

Följande citat påvisar även explicit att det är bosniaker som ifrågasätts av tidigare nämnda ”politiska krafter”: ”För att de ska kunna förverkliga sina mål, så har reaktionära politiska krafter förstärkt propagandan mot Bosniakerna, som är det största folket [*till antal*] i Bosnien och Hercegovina. I det syftet använder de sig av redan kända propagandistiska metoder och falska anklagelser om Bosniakers extremism och radikalism”.¹¹⁴ Återigen så framhävs de nu ”reaktionära politiska krafterna”, men nu i en modern kontext angående de senaste årens islamistiska tendenser som har förstärkts med jihadisters avfärd till Syrien och övriga Västasien. Det som kan hämtas ur formuleringen ”falska anklagelser om Bosniakers extremism och radikalism” är att hävdandet om de falska anklagelserna kan grunda sig på den tidigare diskuterade respekten för rättsstaten. Den implicita argumentationen kan alltså vara att de civiliserade och europeiska bosniakerna kan inte vara jihadister eller islamism-ivrare.

Sammanfattningsvis så kan SDA:s rättfärdiganden som en del av ”Väst”, beskrivas som en argumentation som vilar på en rättslig och juridisk grund. Respekten för rättsstaten och även de internationella resolutioner och domslut som legitimerar att bosniakerna har ”rätt” och är på ”rätt sida av historien”; har lett till att SDA enklare kan inlemma sig själva i ”Väst” och därmed även upphöja den egna folkgruppen över serberna och kroaterna. Med domsluten så kan SDA implicit påpeka att de som utförde ”aggressionen” inte är européer, civiliserade eller demokratiska, då deras

¹¹⁴ SDA (2019), s. 3.

handlingar (viljan att förneka folkmordet och sprida ”falska anklagelser om Bosniakers extremism och radikalism”) faller utanför den demokratiska rättsstatens principer.

6.3. SNSD

Där HDZ BiH:s partidokument återgav skildringar om kroaternas religiösa koppling till Europa och SDA med bosniakernas respekt för rättsstaten, så hänvisar SNSD till politiska faktorer som det största beviset för att de följer en ”stolt europeisk tradition”. SNSD benämner sig som: ”Ett parti för europeisk socialdemokrati och humana demokratiska förändringar”.¹¹⁵ Med påståendet så kristalliseras även identitetskonstruktionen om vilken faktor det är som exemplifierar det serbiska SNSD som en naturlig förlängning av den europeiska idétraditionen; socialdemokrati och humanism.

Det intressanta med socialdemokrati-argumentet som förs fram av SNSD är även att de yttrar sig på sådant sätt att det är ”deras egna” socialdemokrati som framhävs vara en europeisk tradition. Med det så menas det inte att SNSD har anammat en utomstående och ”främmande” socialdemokratisk politik, utan framhäver hur de följer en egen autokton serbisk socialdemokrati. Enligt argumentet var det europeiska serber som utvecklade den serbiska idétraditionen som SNSD anammade, och alltså inte västerländska socialdemokratiska tänkare. Argumentet och identitetskonstruktion om den egna serbiska socialdemokratin som är av egen särart genomsyrar följande citat: ”Idén om socialdemokrati i Sydösteuropa har en tradition som är längre än ett århundrade. Från Svetozar Marković, till Vasa Pelagićs idéer till Dimitrije Tucovićs serbiska socialdemokratiska parti, [som var] en medlem av den andra Internationalen”.¹¹⁶ Likt tidigare förklarar hänvisar alltså SNSD till tre stora socialistiska/socialdemokratiska serbiska ideologer som har format partiets säregna politiska inriktning. Alltså så innebär det att SNSD inte ”behöver” inkorporera västeuropeiska filosofer för att stärka sin plats i Europa, för de hade sen tidigare egna europeiska serbiska filosofer. SNSD behöver alltså inte förlita sig på västeuropeiska filosofer för att bli européer. En autokton serbisk socialdemokrati används alltså som huvudargumentet för hur SNSD *redan är* europeiskt. Det problematiska med att SNSD:s argument kring den stolta säregna serbiska socialdemokratin är att partiet inte ger några konkreta exempel på vad det är som särskiljer ”deras” socialdemokrati från den övriga europeiska.

¹¹⁵ SNSD: Savez Nezavisnih Socijaldemokrata (CHСД: Савец Независних Социјалдемократа). (2019) 6. Sabor Saveza Nezavisnih Socijaldemokrata (6. Сабор Савеза Независних Социјалдемократа), opag. s. 1.

¹¹⁶ Ibid, opag. s. 1.

Identitetskonstruktionen om den autoktona serbiska idétraditionen sammanbinds även med den större europeiska socialdemokratin:

Socialdemokrati är ett europeiskt civilisations-politiskt arv och som sådant har det blivit ett ideal för ett utvecklat och humant samhälle i Europa (...) Vi är medvetna om att den här modellen är långt ifrån vår verklighet och våra möjligheter men den europeiska socialdemokratin fortsätter vidare på nyare och humanare vägar som är den sociala integrationen. SNSD är hängivet för det här målet.¹¹⁷

Återigen så angivs den huvudsakliga identitetskonstruktion som rättfärdig SNSD:s europeiska identitet och partiets koppling till Europa med hjälp av socialdemokratin. I citatet har dock tesen kring socialdemokratin som huvudfaktorn för partiets ”europeiskhet” förstärkts ytterligare med termen att socialdemokratin är ”ett europeiskt civilisations-politiskt arv och som sådant har det blivit ett idealt för ett utvecklat och humant samhälle i Europa”. Det civilisations-politiska arvet är något av en grandios identitetskonstruktion som SNSD konstruerar och främjar, men partiet hänvisar även till de reella förhållandena i Bosnien och regionen med partiets medvetenhet kring att det fortfarande är en lång väg till att utveckla en ”fulländad” socialdemokrati i Bosnien.

Identitetskonstruktionen tycks vara att socialdemokratin som ideologi är civilisatoriskt och nödvändigt i samhällsbygget men att de nuvarande förhållandena inte är tillräckligt utvecklade än. Av den formulering och argumentation som läggs fram i citatet så påpekas då Bosnien och regionen överlag som en antites till det civiliserade och humana Europa. SNSD framhåller sig självt som en förkämpe för civilisationsprojektet och hänvisar till hur ”den europeiska socialdemokratin fortsätter vidare på nyare och humanare vägar”, för att rättfärdiga sin egna position som förkämpe på det primitiva Balkan.

Argumentationen hos SNSD utgår från att partiet följer det ” europeiska civilisations-politiska arvet” som är socialdemokratin. Faktorer så som tolerans, demokrati, välstånd samt lagstyre konstituerar partiets identitetskonstruktion om vad den ”europeiska-civilisation” är. Dessa faktorer framgår i det följande citatet: ”Vi förespråkar ett samhälle med hög toleransgrad, demokrati, välstånd och social säkerhet, och för ett samhälle med solidaritet och lagstyre. Ett av de grundläggande målen för SNSD är att vi ska bli ett av de moderna och civilisatoriska länderna, som grundar sig på principerna om demokrati och frihet”.¹¹⁸

¹¹⁷ SNSD (2019), opag. s. 1.

¹¹⁸ Ibid, opag. s. 2.

Den elementära faktorn som är SNSD:s syn på nuläget i Bosnien, i citatet, är just den sista meningen där det nämns att partiet *vill bli* ”ett av de moderna och civilisatoriska länderna”. Om Bosnien inte befinner sig i det moderna eller civiliserade stadiet som land eller samhälle, så återstår den implicita hänvisningen till att Bosnien är antitesen till termerna ”modern” och ”civiliserad”. För att styrka analysen så kan det även tilläggas att ingen förklaring ges till att Bosnien är *på väg* mot de europeiska dygderna, vilket utesluter att SNSD menar att landet är i något slags mellanstadium mellan civiliserat och ociviliserat, modernt och omodernt. I skillnad till HDZ BiH:s förklaring att det bosnisk-kroatiska folket ”är på den europeiska vägen”, så framstår SNSD:s syn någorlunda pessimistisk. Det som återstår i SNSD:s implicita argumentation, är att Bosnien är ett omodernt och ociviliserat land.

Argument kring de civilisatoriska rättigheterna och friheterna som SNSD förespråkar får även en viss modifikation med partiets inställning till hur både entiteten RS och Bosnien som stat skall förhålla sig till andra internationella aktörer. Argumentet kring utrikespolitiken återges i följande citat:

Samarbetet med det internationella samfundet måste föras på principen jämlikhet och dialog om alla frågor, med respekt för civilisatoriska normer och förverkligandet av ett [*gott*] anseende inom det internationella samfundet. Vi önskar att Republika Srpska och BiH hanterar sin kompetens [*politiska makt och auktoritet på entitets- och statsnivå*] och att relationen med det internationella samfundet inte är en relation mellan förmyndare och skyddsling.¹¹⁹

Återigen stärks tidigare analys där SNSD menar att Bosnien är ett omodernt och ociviliserat land i regionen med SNSD:s argumentation att de *vill* förverkliga ett gott anseende för landet på den internationella scenen. Det som framgår av citatet är dock den något paradoxala sista meningen där det argumenteras för att både RS och Bosnien har en viss kompetens och att det internationella samfundet inte skall anta rollen som en förmyndare. Det paradoxala med SNSD:s argument om att Bosnien och RS har en kompetens som skall användas och tillvaratas går emot tidigare implicita argument om att landet är omodernt och ej utvecklat, enligt demokratiska och civilisatoriska kriterier. Frågan blir då om SNSD hävdar att Bosnien är ett bakåtsträvande land som behöver socialdemokratins civilisationsprojekt för att utvecklas, eller om landet redan har den nödvändiga

¹¹⁹ SNSD (2019), opag. s. 3.

kompetens för att undvika att hamna i rollen som den ”minderåriga barnet” som det ”vuxna internationella samfundet” måste vägleda och ge pekpinna till. Det innebär alltså att SNSD har två identitetskonstruktioner; ett om den civiliserade socialdemokratin som skall modernisera landet, men även ett kring att Bosnien redan är tillräckligt civiliserat för att kunna ”sköta det självt”. Det skulle dock kunna argumenteras om att socialdemokratin som SNSD förespråkar står fast vid idén om nationellt självbestämmande. Argument kan hänvisas till de termer som partiet använder sig av så som: ”dialog om alla frågor” och ”civilisatoriska normer”.

Om det är ett etnicitetsbaserat självbestämmande som skall främjas är dock diffust, då både det serbledda RS och mångetniskt regeringen för hela Bosnien framhävs i citatet. Som det tidigare framgick i kapitel 5.3. så är dock den tesen om hur ”hela världen är emot serberna” av särskilt intresse i citatet kring nationellt självbestämmande. Identitetskonstruktion om det serbiska folkets eviga underläge mot större utländska fiender, kan komma att exemplifieras med serbiska politikernas negativa inställning till internationella aktörer så som FN och NATO av olika historiska och politiska skäl. Återigen så framhävs då paradoxen av att vilja bli del av ett Europa, västerland eller ”human civilisation” som ur ett historiskt serbiskt perspektiv har verkat som en illvillig övermakt, men att SNSD ändå rättfärdigar och förespråkar de dygder som samma ”illvilliga övermakter” förespråkar. En slags kognitiv dissonans uppstår då SNSD (och indirekt serberna som partiet företräder) vill motsätta sig de illvilliga aktörerna och visa att de själva innehar kompetens, men att partiet ändå använder sig av samma argument och för att kunna ansluta sig till samma (ur ett serbnationalistiskt perspektiv) fientliga aktörer.

Den ambivalenta ställningen som SNSD innehar och partiets diffusa identitetskonstruktioner om vad civilisationen eller Europa är samt hur partiets rättfärdigar dess plats inom identitetskonstruktionerna genom åsikter kring utrikespolitiken, framgår i följande citat som kan analyseras som en implicit insinuation mot landets bosniska muslimer:

(...) SNSD tillkännager sig som en motståndare mot alla terroristaktiviteter och organisationer, och som en deltagare i den internationella rörelsen i kampen mot denna samtida ondska. För att förverkliga detta mål så är ett fullständigt förtydligande nödvändigt, av den islamiska terrorismen som infördes [*sic!*] i BiH under det förra kriget och som har vållat permanenta skador inom BiHs inrikespolitik och landets internationella image.¹²⁰

¹²⁰ SNSD (2019), opag. s. 3.

Citatet är vid första anmärkning inte särskilt påfallande då ett ställningstagande mot jihadism och islamisk terrorism i dagens politiska läge uppfattas som något positivt. Om citatet läses i en större kontext med SDA:s argumentation om ”reaktionära politiska krafter” som sprider ”falska anklagelser om Bosniakers extremism och radikalism” så uppdagas en annan bild som både visar det inrikespolitiska läget i Bosnien samt på ett implicit upphöjande av den egna folkgruppen (serberna) gentemot bosniakerna. Alltså en explicit kritik mot islamism med implicita negativa undertoner mot bosniakerna och islam överlag.

Upphöjandet av den egna serbiska folkgruppen gentemot bosniakerna kommer i den form av att om serberna är en demokratisk och europeisk folkgrupp, så hamnar de i stark kontrast med de muslimska bosniakerna som (enligt citatet) implicit påstås ha ”infört” den islamiska terrorismen i Bosnien. ”Denna samtida ondska” är något högst negativt ej önskvärt enligt SNSD; den argumentationen och logiken skapar då spänning mellan de två folkgrupperna. Spänningen används även av SNSD för att upphöja den egna folkgruppen med att påstå att den islamiska terrorismen inte fanns innan kriget och att det har ”införts” av andra politiska aktörer. Då cirka 50% av Bosniens befolkning räknas som bosniaker, blir det vedertaget till vilken folkgrupp SNSD hänvisar till.

Skuldbeläggandet kan nyttjas av SNSD för att implicit hävda att det inte är serberna som är terrorister eller att de främjar en sådan politik, något som är främmande (därav att den har ”införts”), och därmed höja den egna folkgruppen över bosniakerna. Upphöjandet av den egna folkgruppen på religiös basis kan även bidra till argumentet att islam inte är en del av Europa och därmed är onaturligt för Bosnien och kontinenten överlag.

Syntetiseringen av politisk opportunism som utnyttjar nutida terrorattacker runt om i Europa samt vissa bosniakers radikaliserings, och den historiska kontexten som utgörs av 1990-talets krig är en ytterligare faktor som bidrar till SNSD:s identitetskonstruktion om Europa som en implicit kristen kontinent. Då kontinenten är kristen blir serberna per automatik en del av den.

7. Balkanskt beteende eller europeisk politik?

Det som har framkommit ur kapitel 6 är att HDZ BiH, SDA och SNSD använder sig av tre olika identitetskonstruktioner (om än med vissa gemensamma faktorer) för att förklara vad Europa är samt rättfärdiga det egna partiets och den egna folkgruppens plats inom nämnda identitetskonstruktioner.

Den huvudsakliga identitetskonstruktionen som HDZ BiH använder sig av är en sådan som grundar sig på att Europa är en kristen kontinent, där HDZ BiH:s katolska profil adekvat passar in. Den religiösa identitetskonstruktionen som kopplas samman med Europa förstärks även med att ”kroaterna redan är på den europeiska vägen”. Termen kan hänvisas till att Republiken Kroatien redan är ett EU-land vilket förstärker de bosniska kroaternas rättfärdiganden om att även de är på väg till att bli en del av Europa. Republiken Kroatiens EU-medlemskap skulle alltså kunna benämnas som en politisk faktor som förstärker kroaternas självbild som ”européer”.

HDZ BiH nyttjar även en viss egalitär identitetskonstruktion om ett Europa som består av flera olika folkgrupper och politiska inriktningar som gemensamt samarbetar mot ett specifikt mål. Identitetskonstruktionen blir dock paradoxal på den regionala nivån med HDZ BiH:s tidigare argumentation kring att Europa är en kristen kontinent, och då det är det katolska HDZ BiH som för argumentationen så påvisas även implicita katolska undertoner i vad det kristna Europa är. Den katolska identitetskonstruktion om Europa isolerar implicit de muslimska bosniakerna och ortodoxa serberna ur HDZ BiH:s Europa. Det implicita hävdandet att serberna och bosniakerna inte passar in HDZ BiH:s bild av Europa är ett tecken på den dissonans som uppstår när ett etnonationalistiskt parti både försöker nyttja EU-vänlig retorik kring ett egalitärt och demokratiskt samarbete (som grundar sig på en slags positiv identitetskonstruktion av Europa) tillsammans med en religiös (och uteslutande) identitetskonstruktion om kontinentens kristendom. Med den senare religiösa identitetskonstruktionen upphöjs den egna folkgruppen i regionen, för att bli del av den egalitära identitetskonstruktion om ett demokratiskt Europa.

Identitetskonstruktionen som SDA tillämpar är en sådan som undviker det som kan uppfattas som bosniakernas något annorlunda ställning i och med att folkgruppen är muslimsk. Då en religiös identitetskonstruktion inte går att tillämpas så som HDZ BiH nyttjar med katolicismen och Europa har historiskt sett inte betraktats som en muslimsk kontinent så används flera argument som grundar sig på en juridisk och rättsstatlig grund.

I och med att flera internationella aktörer har slagit fast med domslut att landets bosniakiska befolkning har blivit utsatta för folkmord och att domsluten måste följas för att kunna säkra en rättslig och demokratisk grund i Bosnien; så hänvisar SDA till domsluten som en av de stora

faktorerna till varför de är mest samarbetsvilliga med det internationella samfundet och implicit då hävdar att bosniakerna är mest ”västliga”.

Kopplingen till ”Väst” och/eller ”Civilisationen” framgår då SDA kännetecknar begreppen som identitetskonstruktioner där det råder lag och och respekt för rättsstaten och civilsamhället. Då det enligt SDA bara är bosniakerna som följer de domslut som har gjorts av det internationella samfundet, blir de då en del av identitetskonstruktionerna ”Väst” och/eller ”Civilisationen”. Då bosniakerna följer och respekterar domsluten (handlingen i form av respekt gör dem per automatik ”västliga”) så innebär SDA:s argumentation implicit att de som inte följer domsluten inte är ”västliga” eller ”civiliserade” då de inte följer rättsstatens grunder.

Med argumentationen om att bosniakerna är de som följer som följer det internationella samfundets domslut samt vill implementera dessa, så påpekas implicit kroaterna och serberna som de ”reaktionära politiska styrkorna” som försöker sprida ”lögner om folkmordet” samt propaganda mot det bosniakiska folket. De reaktionära politiska styrkorna och spridarna av lögner benämns även implicit som ”aggressorer” av SDA i dokumenten. Innebörden av termen av ”aggressor” är att det är något främmande för Bosnien, både politiskt men även etniskt.

Det som kännetecknar logiken som SDA nyttjar kring hur det existerar flera ”fiender” till det bosniakiska folket som både är det på ett ideologiskt plan men även etniskt återspeglar vissa punkter av den serbnationalistiska myten om det serbiska folkets eviga underläge. Likt serberna så har bosniakerna flera främmande antagonister som försöker att förminska och skada dem. Tankesättet används på samma sätt som de serbiska nationalisterna använder sitt ständiga underläge; för att enklare rättfärdiga deras handlingar samt koppling till ”Väst” och/eller ”civilisationen”. ”Den som är i underläge har rätt”; är logiken både serberna och bosniakerna nyttjar.

SNSD:s identitetskonstruktion skiljer sig från både HDZ BiH:s religiösa och SDA:s juridiska definitioner då partiet rättfärdigar sin plats inom Europa med hjälp av politiska argument. SNSD menar att socialdemokratien är ett civilisations-politiskt arv och även en europeisk tradition. Tillsammans med termen ”civilisations-politiskt arv” bygger SNSD upp sin identitetskonstruktion som menar att det nationella självbestämmandet är i centrum. Det problematiska med en sådan frasering är om det är det nationella självbestämmandet för alla medborgare oavsett etnicitet eller för bara serber som det åsyftas. Det nationella självbestämmandet genomsyrar det citat som förklarar hur SNSD inte önskar att relationen till det internationella samfundet skall bli en mellan ”förmyndare och skyddsling”.

Citatet kring förmyndare- och skyddslingsrelationen kan analyseras på så sätt att SNSD intar

en försiktig roll mot det internationella samfundet då relationen de senaste 30 åren relationen mellan serberna/Serbien och olika internationella aktörer så som NATO och FN har varit problematisk. Med den problematiska historien samt den serbnationalistiska logiken kring det ständiga underläget som rättfärdigar serbernas och Serbiens handlingar och fråntar dem ansvar kan då vara en anledning till citatet. I citatet så har fienden eller anfallaren blivit till förmyndaren och oavsett formulering så är det en uppfattad antagonistisk aktör från serbiskt perspektiv.

En paradox uppstår med SNSD:s motvillighet att samarbeta med det internationella samfundet men att partiet ändå rättfärdigar sin plats inom det humanistiska Europa och dess ”civilisations-politiska arv”. Tillsammans med den serbnationalistiska mytologin om det ständiga underläget så verkar en socialdemokratisk och serbnationalistisk syntetisering omöjlig. Det problematiska är att det är just en sådan syntetisering som SNSD har skapat sig och bildar partiets identitetskonstruktioner.

Den serbnationalistiska beståndsdel i SNSD:s socialdemokratiska identitetskonstruktion återfinns i citatet som hävdar att ”den samtida ondskan” (islamisk terrorism) ”som infördes” i Bosnien under 1990-talets krig. I och med att den största muslimska folkgruppen i Bosnien är bosniakerna, så blir de per automatik de vedertagna ”införarna” av den islamiska terrorismen i landet. I och med att den islamiska terrorismen beskrivs med termer så som ”samtida ondskan” som har ”vållat permanenta skador inom BiHs inrikespolitik och landets internationella image” så kan det tyda på implicit kritik mot landets bosniaker. Bosniakerna är skyldiga till förstörandet av landet vilket är ett ociviliserat och odemokratiskt tillvägagångssätt. I och med att det serbiska SNSD för argumentationen, skapas även implikationer om att det är serbernas ortodoxi som innehar en slags överlägsenhet till bosniakernas islam. Den explicita hänvisningen till hur islamismen är en ondskan och den implicita återstoden av argumentet är då att ortodoxin är dess motsats; godhet.

Det explicita kritiken är riktad mot islamism, men de implicita kritiken riktas mot landets bosniaker och därmed islam som en helhet. Den implicita kritiken mot bosniakerna upphöjer då serberna. Det implicita upphöjandet av den egna serbiska folkgruppen gentemot de muslimska bosniakerna utgör alltså den huvudsakliga serbnationalistiska filosofin inom SNSD annars socialdemokratiska identitetskonstruktion. Den antimuslimska kritiken kan även finna ett stöd i de uttalanden som Emmanuel Macron uttryckte kring Bosniens potentiella EU-medlemskap.¹²¹ Åsikterna som yttras av Macron kan ytterligare förstärka serbernas tes om bosniakerna och islam som något ickeuropeiskt och främmande.

¹²¹ Se kapitel 1.

Den gemensamma faktorn som alla tre partierna delar är att de strävar att rättfärdiga sin plats inom identitetskonstruktionerna ”Europa”, ”Väst” och ”civilisation” och förkastar det som anses vara ”ickeuropeiskt”, ”ickevästligt” och ”primitivt”. Dock är den logik och de argument som används av partierna, för att rättfärdiga deras (och deras folkgrupps) respektive plats inom identitetskonstruktionerna, motsatsen till deras egna identitetskonstruktioners ideal. Ett exempel kan vara hur partierna är eniga om att demokrati, jämlikhet och egalitarism är grundpelarna i konstruktionerna ”Europa”, ”väst” och ”civilisation”, men de använder sig av olika religiösa, juridiska och politiska argument för att upphöja sin egna folkgrupp över de andra. Partierna vill vara en del av Europa men betar sig på ett sådant sätt att de inte ens skulle kunna uppfylla de krav om jämlikhet och demokratiskt förfarande som deras egna identitetskonstruktioner bygger på. En ytterligare gemensam faktor, är faktumet att inget av de tre partierna benämner sin hemregion som ”Balkan”. Istället nyttjas den neutrala geografiska termen ”Sydösteuropa” eller det diffusa ”Regionen”.

HDZ BiH, SDA och SNSD använder sig av uteslutande och chauvinistiska argument om de andra folkgrupperna för att enklare kunna inlemma sig själva i en egalitär och demokratisk identitetskonstruktion om Europa. De små skillnadernas narcissism (partiernas subjektivitet om att den egna folkgruppen är mer kultiverad, civiliserad eller europeisk än de andra folkgrupperna) får en ny dimension med att vara så ”balkansk” som möjligt. Även om de tre partierna hävdar sig vara en del av Europa, så är det uteslutande fortfarande ”balkanska” i sitt tillvägagångssätt med de rättfärdiganden som används. Alltså skulle det kunna beskrivas att partierna betar sig på ett ickeuropeiskt sätt för att bli en del av Europa.

Rättfärdigandena som grundar sig på en isolerande och chauvinistisk politik behöver dock inte vara uteslutande ickeuropeiska eller ”balkanska” i sin natur. Både uteslutande retorik och chauvinistisk politik är något som nyttjas i det som benämns med diffusa termer som ”Västvärlden”, ”Västeuropa” men även EU. Nyttjandet av den typen av retorik och politik sker inom både de traditionella vänster- och högerpartierna som nödvändigtvis inte har en nationalistisk profil.

Frågan blir då om de HDZ BiH, SDA och SNSD möjligen betar sig på just ett ”europeiskt” sätt inom politiken då de argument och den retorik som används inte är något speciellt ”balkanskt” utan snarare mer europeiskt. Upphöjandet av den egna folkgruppen, nationen, staten och regionen behöver inte vara något specifikt ”balkanskt”, då det återfinns runtom på kontinenten Europa. Även om det varierar i hur kontroversiell retoriken är runtom i Europa, så är principen om chauvinismen densamma.

Det kan sammanfattningsvis skrivas att de partier som finns på ”Balkan” kanske inte betar sig på ett sådant ”balkanskt” sätt som tidigare diskuterat. Det ”balkanska” tillvägagångssättet inom politiken har fått en stor expansion i Västeuropa det senaste årtiondet med allt fler populistiska och nationalistiska partier, så kan det möjligen så att det inte är ”balkanskt” beteende som HDZ BiH, SDA och SNSD uppvisar utan snarare nyttjandet av en europeisk trend. Upphöjandet av den egna folkgruppen (och degraderingen av grannen) används för enklare inlemma sig som en del i en idealbild av Europa. Chauvinismen och nationalismen framgår hos de tre bosniska partierna, men även i resten av *kontinenten* Europa.

It's so true about the divisions of Europe, that you said.

You know this is the Slovene nationalism: 'We are Mitteleuropa, Croatia [*is where*] Balkan begins'.

Croats will tell you: 'No, we are still Europe, Serb orthodoxy is Balkan'.

Serbs will tell you that they are Christianity and Europe: 'Albanians are really Balkan'.

But then you go the other way, Austrians will tell you: 'No, Slavs are Balkan, we are Civilisation'.

Germans will tell you: 'No, [*the*] Austro-Hungarian-empire is already barbarian'.

French will tell you: 'There is something dark [*and*] barbarian about Germany'.

And finally I prefer the British position: 'All Europe is big Balkan with Brussels [*being the*] new Constantinople'.

- Slavoj Žižek, *Europe is Kaput. Long live Europe!*, 2015.

Käll- & litteraturförteckning

Källor

HDZ Bosne i Hercegovine. (2019) *HDZ BiH - XIII. Sabor - Statut, Program, Programska deklaracija*. Hämtad 2019-09-26, från: https://www.hdzbih.org/sites/default/files/dokumenti/HDZ%20BiH%20-%20XIII.%20Sabor%20-%20Statut_Program_Programska_deklaracija__0.pdf

SDA: Stranka Demokratske Akcije. (2019) *Programsku deklaraciju sedmog kongresa SDA*.

SNSD: Savez Nezavisnih Socijaldemokrata (СНСД: Савец Независних Социјалдемократа). (2019) 6. Sabor Saveza Nezavisnih Socijaldemokrata (6. Сабор Савеза Независних Социјалдемократа). Hämtad 2019-09-26, från: <http://www.snsd.org/images/dokumenti/politickiProgram.pdf>

Litteratur

Al Jazeera (2019). "French president calls Bosnia a 'ticking time-bomb'". *Al Jazeera*, 2019-11-08. Hämtad: 2020-01-06, från: <https://www.aljazeera.com/news/2019/11/french-president-calls-bosnia-ticking-time-bomb-191108053518237.html>

Anzulovic, Branimir (1999). *Heavenly Serbia: From Myth to Genocide*. New York: New York University Press.

Bieber, Florian (2017, 5 maj). What is a stabilitocracy? [Blogginlägg]. Hämtad: 2019-11-21, från: <https://biepag.eu/what-is-a-stabilitocracy/>

Brljavac, Bedrudin (2012). "Bosnia and Herzegovina and Europeanization: between ethnic-national and European identities". *Open Democracy*, 2012-04-25. Hämtad: 2020-01-06, från: <https://www.opendemocracy.net/en/bosnia-and-herzegovina-and-europeanization-between-ethnic-national-and-european-id/>

Bugarski, Ranko (2012). "Language, identity and border in the former Serbo-Croatian area". *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 33(3): s. 219-235.
DOI: 10.1080/01434632.2012.663376

Busuladžić, Adisa (2010). "The Bosniaks: Failing Role Models for Muslim Europeans". *International Journal of Euro-Mediterranean studies* 3(2): 211-222.

Ceh, Nick & Harder, Jeff (2004). "Imagining the Croatian Nation". *East European Quarterly* 34(4): s. 409-417.

Central Census Bureau of Bosnia and Herzegovina (2015). *Census 2013 in Bosnia and Herzegovina*. Hämtad: 2019-11-21, från: <http://www.statistika.ba/?lang=en>

Del Re, Emmanuela C (2013). "Language, education and conflicts in the Balkans: policies, resolutions, prospects". *Italian Journal of Sociology of Education* 5(3): s. 189-217.

DOI: 10.14658/pupj-ijse-2013-3-11

Donia, Robert J (2000). "The new Bosniak history". *Nationalities Papers*; 28(2): 351-358.

Gavrić, Saša, Banović, Damir & Barreiro, Mariña (2013). *The Political System of Bosnia and Herzegovina: Institutions – Actors – Processes*. Sarajevo: Sarajevo Open Centre.

Edwards, Maxim (2019). "The President Who Wants to Break Up His Own Country". *The Atlantic*, 2019-01-02. Hämtad: 2019-11-21, från:

<https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/01/serb-president-dodik-bosnia/579199/>

Freud, Sigmund (1930). *Civilization and its Discontents*. Hämtad 2019-10-01, från:

<https://www.stephenhicks.org/wp-content/uploads/2015/10/FreudS-CIVILIZATION-AND-ITS-DISCONTENTS-text-final.pdf>

Glenny, Misha (2012). *The Balkans 1804-2012: Nationalism, War and the Great Powers*. London: Granta.

Hajdari, Una & Colborne Michael (2018). "Why Ethnic Nationalism Still Rules Bosnia, and Why It Could Get Worse". *The Nation*, 2018-10-12. Hämtad: 2020-01-06, från: <https://www.thenation.com/article/why-ethnic-nationalism-still-rules-bosnia-and-why-it-could-get-worse/>

Harris, Chris (2018). "Bosnia at rock bottom as election highlights 'corruption, vote-buying and a national brain drain'". *Euronews*, 2018-10-06. Hämtad: 2020-01-06, från: [https://](https://www.euronews.com/2018/10/04/bosnia-at-rock-bottom-as-election-highlights-corruption-vote-buying-and-a-national-brain-d)

www.euronews.com/2018/10/04/bosnia-at-rock-bottom-as-election-highlights-corruption-vote-buying-and-a-national-brain-d

Hemon, Aleksandar (2019). "The Bob Dylan of Genocide Apologists". *The New York Times*, 2019-10-15. Hämtad: 2019-11-21, från: <https://www.nytimes.com/2019/10/15/opinion/peter-handke-nobel-bosnia-genocide.html>

Hoare, Marko Attila (2007). *The History of Bosnia: From the Middle Ages to the Present Day*. London: SAQI.

Jeffrey, Alex (2008). "Contesting Europe: The politics of Bosnian integration into European structures". *Environment and Planning D-society & Space* 26(3): s. 428-443.
DOI: 10.1068/dcos5

Jevtić, Jana (2017). "Bosnian Muslims and the Idea of a "European Islam" in Post-War Sarajevo". *Journal of Muslims in Europe* 6(1): s. 52-75.
DOI: 10.1163/22117954-12341335

Judah, Tim (2009). *The Serbs: History, Myth and the Destruction of Yugoslavia*. New Haven: Yale University Press.

Jutarnji List (2006). "Sarajevo: Potpisan Temeljni ugovor između Vatikana i BiH". *Jutarnji List*, 2006-04-16. Hämtad: 2020-01-05, från: <https://www.jutarnji.hr/arhiva/sarajevo-potpisan-temeljni-ugovor-izmedu-vatikana-i-bih/4020069/>

Lakic, Mladen (2015). "Bosnia Still Failing to Address Discrimination Verdict". *Balkan Insight*, 2015-12-15. Hämtad: 2019-11-21, från: <https://balkaninsight.com/2017/12/15/bosnian-constitution-remains-discriminatory-12-14-2017/>

Latal, Srećko (2019). "Bosnia Remains Hostage to Old, Obsolete Narratives". *Balkan Insight*, 2019-10-29. Hämtad: 2019-11-21, från: <https://balkaninsight.com/2019/10/28/bosnia-remains-hostage-to-old-obsolete-narratives/>

Li, Darryl (2019). "Macron's 'Time-Bomb' Remark Betrays Wider Anti-Muslim Prejudice". *Balkan Insight*, 2019-11-12. Hämtad: 2020-01-06, från: <https://balkaninsight.com/2019/11/12/macrons-time-bomb-remark-betrays-wider-anti-muslim-prejudice/>

Mujanović, Jasmin (2017). *Hunger and Fury: The Crisis of Democracy in the Balkans*. London: Hurst.

Nationalencyklopedin. "Barbar". Hämtad: 2020-01-03, från: <https://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/barbar>

Nardelli, Albert, Dzidzic, Denis & Jukic, Elvira (2014). "Bosnia and Herzegovina: the world's most complicated system of government?". *The Guardian*, 2014-10-08. Hämtad: 2019-11-21, från: <https://www.theguardian.com/news/datablog/2014/oct/08/bosnia-herzegovina-elections-the-worlds-most-complicated-system-of-government>

Pavlović, Srđa (2016, 23 december). Montenegro's 'stabilitocracy': The West's support of Đukanović is damaging the prospects of democratic change [Blogginlägg]. Hämtad: 2019-11-21, från: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2016/12/23/montenegros-stabilitocracy-how-the-wests-support-of-dukanovic-is-damaging-the-prospects-of-democratic-change/>

Radiosarajevo.ba (2015). "Kanalizacija izjava Milorada Dodika: Teheran je ljepši od Sarajeva jer ima manje džamija". *Radiosarajevo.ba*, 2015-02-15. Hämtad: 2020-01-06, från: <https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/kanalizacija-izjava-milorada-dodika-teheran-je-ljepši-od-sarajeva-jer-ima-manje-džamija/180448>

Resic, Sanimir (2006). *Balkans historia: Jugoslaviens uppgång och fall*. Lund: Historiska Media.

Resic, Sanimir (2018). *Jugoslaviens undergång: Krigen, freden, framtiden 1991-2017*. Lund: Historiska Media.

Said, Edward (2004) *Orientalism*. Stockholm: Ordfront.

Sancaktar, Caner (2012). "Historical Construction and Development of Bosniak Nation". *Alternatives: Turkish Journal Of International Relations*; 11(1).

Sarajevo Times (2019). "BiH's Parliamentary Speaker says Bosnia expects Proper Promotion during Croatia's Presidency of the EU". *Sarajevo Times*, 2020-01-03. Hämtad: 2020-01-06, från: <https://www.sarajevotimes.com/bihs-parliamentary-speaker-says-bosnia-expects-proper-promotion-during-croatias-presidency-of-the-eu/>

Svensson, Per, Dulic, Tomislav & Nordlöf-Lagerkrants, Ulla. *Nationalencyklopedin*. "Bosnien och Hercegovina". Hämtad: 2019-11-21, från: <https://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/bosnien-och-hercegovina#statsskick-och-politik>

Southbank Centre. [Southbank Centre]. (2015, 23 november). Europe is Kaput. Long live Europe! - Slavoj Žižek, Yanis Varoufakis and Julian Assange - full event [Videofil]. Hämtad 2019-10-01, från: <https://www.youtube.com/watch?v=yjxAArOkoA0>

Tanner, Marcus (2019). "France is the 'Ticking Time Bomb', Not Bosnia". *Balkan Insight*, 2019-11-11. Hämtad: 2020-01-06, från: <https://balkaninsight.com/2019/11/11/france-is-the-ticking-time-bomb-not-bosnia/>

Todorova, Maria (2009). *Imagining the Balkans*. New York: Oxford University Press.

Zuvela, Maja (2019). "Bosnian lawmakers approve new government after 14-month deadlock". *Reuters*, 2019-10-29. Hämtad: 2020-01-06, från: <https://www.reuters.com/article/us-bosnia-government/bosnian-lawmakers-approve-new-government-after-14-month-deadlock-idUSKBN1YR1JE>

Zuvela, Maja & Sito-Sucic, Daria (2018). "Nationalists win in Bosnia, including Serb who opposes 'impossible state'". *Reuters*, 2018-10-08. Hämtad: 2020-01-05, från: <https://www.reuters.com/article/us-bosnia-election/nationalists-win-in-bosnia-including-serb-who-opposes-impossible-state-idUSKCN1MI1C3>